

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Hana Koláčková

Úprava styku s nezletilým dítětem po rozvodu rodičů

Diplomová práce

Olomouc 2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma úprava styku s nezletilým dítětem po rozvodu rodičů vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Ostravě dne 17. 3. 2016

.....

Obsah

1	Úvod	4
2	Rozvod manželství	6
2.1	Právní úprava rozvodu.....	8
2.1.1	Ztížený rozvod.....	10
2.1.2	Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství.....	11
2.1.3	Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství.....	14
3	Svěření dítěte do výchovy	15
3.1	Význam názoru dítěte při svěřování do péče	17
3.2	Společná péče	19
3.3	Střídavá péče.....	20
3.3.1	Předpoklady pro střídavou péči.....	21
3.3.2	Předávání dítěte	24
3.4	Výlučná péče.....	25
4	Styk s dítětem	29
4.1	Právní úprava styku s dítětem	29
4.2	Předběžná opatření upravující poměry dítěte.....	31
4.3	Výkon rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem.....	33
4.3.1	Výkon předběžného opatření dle § 452	35
4.4	Omezení a zákaz styku.....	35
4.5	Styk s jinými příbuznými než rodiči.....	36
4.6	Náhrada škody při maření styku.....	38
4.6.1	Způsob a rozsah náhrady škody.....	39
4.6.2	Okolnosti vylučující protiprávnost	40
5	Úvaha de lege ferenda	42
6	Závěr	45
7	Seznam použitých zkratk	47
8	Seznam literatury a judikatury	48
9	Resumé	53

1 Úvod

Rodina je základní jednotka společnosti. Je to skupina osob, které jsou navzájem spjaty manželstvím, příbuzenstvím či adopcí, dlouhodobě spolu žijí a jejíž dospělí členové nesou odpovědnost za výchovu dětí. Toto je obecná definice rodiny pocházející ze sociologie, neboť české právo obecnou definici rodiny nemá.¹ Ve Všeobecné deklaraci lidských práv můžeme najít prohlášení, že dětství má nárok na zvláštní péči, rodina má nárok na potřebnou ochranu a pomoc a v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí plném štěstí, lásky a porozumění.² Ač je rodinné prostředí plné lásky, štěstí a porozumění krásná věc, ne vždy je to v naší společnosti realita. Je více než mnoho případů, kdy v rámci rodiny mezilidské vztahy přestanou fungovat a vytvoří se prostředí plné nenávisti a nejistoty. Nejhorší případy jsou ty, kdy se v takovémto prostředí vyskytují i děti. Ač dítě má právo na ochranu, nelze jej bohužel ochránit vždy, a to ani před vlastními členy rodiny. Co ovšem právo může udělat, je eliminovat dopady negativních rodinných vztahů na dítě. Jedním z takových případů je právě rozvod manželů, kteří mají nezletilé dítě. Při sebevětší snaze nikdy není možné dítě od negativních dopadů této rodinné situace uchránit. Rozvod jej vždy ovlivní, ať už hádkami rodičů či stěhování, stanoveným stykem apod. Ačkoli je známo, že jsou děti velmi adaptabilní a zvyknou si téměř na vše, jsou také nejzranitelnější. Právě proto je hlavně jim v rámci rodinného práva poskytnuta ta největší ochrana.

Předmětem úpravy rodinného práva je právě rodina, přičemž rodinné právo upravuje práva a povinnosti, především mezi manžely navzájem, rodiči a dětmi, ale i mezi dětmi a dalšími osobami, které jim nahrazují rodiče či jejich funkci nějak doplňují. Jedná se o velmi specifické odvětví, jelikož existence osobního a emocionálního prvku mezi subjekty zde hraje významnou roli. Osoby, které tvoří rodinu, mají mezi sebou navzájem citové pouto, což u jiných právních uskupení není tak podstatné jako právě zde. Základním principem rodinného práva je právě princip blaha dítěte. Navzdory tomu, že je možné setkat se s názorem, že hlavním principem rodinného práva je princip rovnosti subjektů, tak vše nasvědčuje tomu, že přeci jen blaho dítěte je ještě důležitější.

Jak již bylo řečeno, jednou ze situací, která může narušit harmonický vývoj dítěte, je rozvod rodičů. Rozvod znamená částečný rozvrat rodiny, ztrátu jistot, které dítě doposud mělo. Rozvod vždy ovlivní dítě, v jakém rozsahu záleží především na rodičích. Je pouze na nich, zdali se na všem v klidu dohodnou a nebudou do svých sporů zatahovat dítě, nebo naopak své spory budou řešit

¹ TRAPKOVÁ, Ludmila. *Rodina – základ státu* [online]. Kdejsitato.cz, [cit. 12. února 2016]. Dostupné na <<http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>>.

² Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

hádkami a dítě užijí jako prostředek citového vydírání. Právo může před tímto dítě chránit skrze garanci dodržování jeho práv, uložení určitých povinností oběma rodičům, které v případě neplnění bude efektivně vymáhat.

Ve své práci jsem se věnovala pouze právní úpravě České republiky, a to zejména úpravě styku rodiče s nezletilým dítětem po rozvodu rodičů, tedy především střídavé, společné a výlučné péči. Neopomenula jsem ani právní úpravu rozvodu, styk dítěte s jinými osobami než s rodiči a možnosti náhrady škody v případě maření styku rodiče s dítětem. Vše jsem zpracovávala s pomocí odborných časopisů, monografií, právních předpisů, ale důležitým zdrojem pro mne byla i rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky.

Jelikož je téma úpravy styku s nezletilým dítětem po rozvodu rodičů samo o sobě dosti obsáhlé, tak jsem se problematice výživného nevěnovala, neboť by samo výživné mohlo být díky své komplikovanosti samostatným tématem diplomové práce.

Téma úpravy styku s nezletilým dítětem po rozvodu rodičů jsem si zvolila nejen proto, že mě tato oblast rodinného práva upřímně zajímá a chtěla bych se jí, pokud to bude možné, v budoucnu věnovat, ale také proto, že se jedná o velmi častý problém, kterému se v dnešní době málokterá rodina vyhne.

2 Rozvod manželství

Rozvod manželství je vedle smrti, prohlášení jednoho z manželů za mrtvého či nově přidané změny pohlaví dalším způsobem zániku manželství, který nový občanský zákoník připouští.³ Jedná se o formálně právní ukončení manželství dvou lidí a o poslední řešení manželského rozvratu. Rozdíl mezi rozvodem a manželským rozvratem můžeme spatřovat v tom, že rozvod, na rozdíl od manželského rozvratu, je deklarován, a to tím, že je podán návrh na soud, proběhne rozvodové řízení a do záležitostí, které doposud byly pouze součástí rodiny, vstupuje úřední instituce.⁴ Navzdory stále klesajícímu počtu uzavřených sňatků, stále větší procento sezdaných párů má zkušenosti s rozvodem,⁵ což potvrzují i údaje Českého statistického úřadu, dle kterých sice klesá počet uzavřených sňatků, zato počet rozvodů ročně zůstává téměř neměnný, a to stále velmi vysoký. Od roku 2001 dle statistiky končí 45-50% uzavřených manželství rozvodem.⁶ Pro konkrétní představu vývoje společnosti z hlediska uzavřených sňatků a rozvodů, např. zatímco v roce 1960 se v ČR uskutečnilo okolo 74 000 sňatků a 12 970 rozvodů,⁷ tak v roce 2013 to bylo jen 43 499 sňatků a 27 895 rozvodů.

Příčin rozvodu může být nespočet, může se jednat o nevěru, nedostatek komunikace, žárlivost, závist, časté hádky, nezájem partnera či odlišné zájmy a názory. Přesto soud identifikuje jako nejčastější příčinu rozvodu nevěru, která převažuje na straně mužů.⁸ Velmi častou příčinou, která je uváděna srovnatelně často jako nevěra, je rozdílnost povah a zájmů. Statistiky, které se příčinami rozvodů zabývají, mohou být a s velkou pravděpodobností i jsou zkreslovány tím, že ani jedna strana sporu soudu nechce sdělit pravý důvod jejich manželského rozvratu, a tudíž jako příčinu uvedou předem smluvený důvod, o kterém ví, že soudem bude akceptován.⁹ Soudní statistiky zjišťovaly nejčastější příčiny na straně mužů a žen. U mužů se jedná o rozdílnost povah a zájmů, nevěru, alkoholismus, nezájem o rodinu, zlé nakládání a sexuální neshody. U žen jako nejčastější příčina nebyla zjištěna žádná. Jako druhá rozdílnost povah a zájmů, nevěra, nezájem o rodinu a sexuální

³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24. str. 806.

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Křížové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2002, s. 39.

⁵ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vydání. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2002, s. 70.

⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Rozvodovost* [online]. czso.cz, 26. ledna. 2015 [cit. 12. února 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>>

⁷ BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1996, s. 37.

⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Rozvodovost* [online]. czso.cz, 26. ledna. 2015 [cit. 12. února 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>>

⁹ BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1996, s. 38.

neshody. Rozdílnost povah a zájmů je příčina velmi obecná. Neexistuje manželský pár, kde by oba jedinci měli totožnou povahu a zájmy, přesto tento jev lze využít jako příčinu rozvodu. V praxi se jedná o ty případy, kdy se lidé zamilují, po velmi krátké známosti se vezmou a poté bohužel zjistí, že kdyby se svatbou počkali ještě rok, tak by k ní nedošlo, jelikož svého partnera poznali ještě hlouběji a nevyhovuje jim. I přesto se často jedná o páry, které spolu i tak zplodí několik dětí. Lidská povaha je ovšem velmi komplikovaná, a tudíž není na místě nikoho odsuzovat, jelikož opravdu nikdo jiný než konkrétní partneri nevidí do jejich vztahu úplně. Jak již bylo řečeno, v příčinách rozvodu vede nevěra. Nelze říci, zdali je opravdu příčinou rozvratu manželství, ale je to příčina, jejíž uvedení zajišťuje rozvod. Uvedení alkoholismu jako příčiny rozvratu manželství nelze brát doslova.¹⁰ Definice syndromu závislosti na alkoholu neboli alkoholismu zní: „*Je to skupina jevů fyziologických (tělesných), behaviorálních (týkajících se chování) a kognitivních (týkajících se duševního života, zejména poznávání), v nichž přijímání alkoholu má u jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti na alkoholu je touha (často silná, někdy přemáhající) přijímat alkohol.*“¹¹ Je tedy otázkou, zdali manžel či manželka uvedou alkoholismus jako příčinu, jelikož se jim nelíbí, že jejich polovička dvakrát týdně sedí v hospodě s kamarády a opíjí se, ačkoli nemá silnou touhu přijímat alkohol, pouze např. chce odejít ze společného bytu a mít klid, jelikož si s partnerem nerozumí, nebo se opravdu jedná o nemoc a závislost. Rozvrat manželství ve většině případů nemá pouze jednu příčinu, ale kombinaci mnoha. Určitě si všichni dokážeme představit situaci, kdy si manžel a manželka nemají co říci, nemají stejné zájmy, ale stále spolu jsou, časem se z tohoto důvodu jejich sexuální život omezí na minimum, ač se to jednomu z nich nelíbí, potom přijde nevěra jednoho z nich, a ta je uvedena jako příčina rozvodu. Ale sami vidíme, že příčin je tu hned několik, jen nevěra byla ta poslední a tedy i ta hlavní.

Rozvod jako takový nepřináší zátěž pouze pro daný sezdaný pár, ale také pro jejich děti či dokonce pro další členy rodiny. Jeho dopady jsou nejen právní, emoční a sociální, ale také psychologické a etické.¹² Největší problém ale vystává v okamžiku, kdy se jedná nejen o manželství, v němž figurují nezletilé děti, ale o manželství, kde se rodiče nejsou schopni v poklidu rozejít a

¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 15, 16.

¹¹ Alkoholik, alkoholismus – *definice, vysvětlení pojmů* [online]. Alkoholik.cz, [cit. 13. února 2016]. Dostupné <http://www.alkoholik.cz/zavislost/psychika_a_telo/alkoholik_alkoholismus_definice_vysvetleni_pojmu.html>

¹² MATEJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2002, s. 39.

zatahují do svých problémů své potomky, které následně používají jako prostředek pomsty druhému partnerovi.¹³

2.1 Právní úprava rozvodu

Právní úprava rozvodu je upravena v části druhé, hlavě první, dílu pátém zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník. Rozvodové řízení jako takové nalezneme upravené v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a to konkrétně v části druhé, hlavě páté, dílu prvním, oddílu prvním. Zjednodušeně se dá říci, že nyní máme tři druhy rozvodů, a to rozvod sporný neboli klasický, rozvod nesporný a rozvod ztížený.

V České republice může být obecně manželství rozvedeno v případě, že soužití manželů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat obnovení tohoto společného soužití. Toto se nazývá kvalifikovaný rozvrat.¹⁴ Hluboce, trvale a nenapravitelně rozvrácené manželství spočívá v tom, že osobní vztahy manželů jsou rozvráceny a manželé vůči sobě neplní žádné manželské povinnosti a ani spolu intimně nežijí. V tomto kontextu společné soužití neznámá, že manželé musí mít společné bydliště, jelikož například z důvodu studia jednoho z nich může nastat situace, že bydlí odděleně, ale přesto spolu žijí. Společné soužití manželů je otázka osobního, intimního a majetkového společenství, pod čímž si můžeme představit nejen společnou péči o finance, ale i společné zájmy, trávení volného času, péči o druhého manžela, řešení problémů, ale i sdílení radostí života.¹⁵ Obecně pojem rozvrat znamená, že původně byly vztahy mezi manželi jiné a jejich manželství tedy fungovalo. To, že jeden z manželů druhého nemiluje tak jako kdysi, nebo to, že ho to doma nebaví, ještě neznámá, že je manželství rozvráceno. Co se týče hlubokosti a trvalosti rozvratu manželství, tak ta je vyjádřena intenzitou, ale i délkou narušení vztahů mezi manžely.¹⁶

Zákon dále uvádí i případy, kdy ačkoli je manželství rozvráceno, tak jej nelze rozvést, pokud by to buď bylo v rozporu se zájmem nezletilého ne plně svéprávného dítěte, který je dán zvláštními důvody, nebo pokud by rozvod byl v rozporu se zájmem manžela, který se převážně nepodílel na rozvratu manželství porušením manželských povinností, a kterému by rozvodem vznikla zvlášť

¹³ BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Právníce rozvodem pro všechny zúčastněné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1996, s. 43.

¹⁴ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku-konsolidovaná verze. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 454.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 22.

závažná újma a mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé společně nežijí alespoň po dobu tří let. Tento druh rozvodu se nazývá rozvod ztížený.¹⁷

Ačkoli je nyní rozvodové řízení upraveno v zákoně o zvláštních řízeních soudních, tak je i nadále řízením sporným.¹⁸ K rozvodovému řízení je dle zákona místně příslušný soud, v jehož obvodu manželé měli nebo mají poslední společné bydliště, pokud bydlí v tomto obvodu ještě alespoň jeden z nich. Pokud se místní příslušnost takto určit nedá, přichází na řadu druhá varianta, a to obecný soud manžela, který návrh na zahájení rozvodového řízení nepodal. Jako třetí možnost zákon nabízí obecný soud manžela, který návrh na zahájení rozvodového řízení podal. Rozvodové řízení je možné zahájit pouze na základě návrhu podaného jedním nebo společně oběma manžely, přičemž v případě podání návrhu pouze jedním z manželů, má ten druhý vždy možnost se dodatečně připojit a návrh se poté považuje jako návrh společný, přičemž druhý manžel může své připojení se k návrhu odvolat až do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Účastníky tohoto řízení jsou jen manželé. Byl-li návrh podán jen jedním manželem, a ten poté vezme svůj návrh zpět, soud řízení zastaví, ledaže druhý manžel projeví z vážných důvodů nesouhlas. V takovém případě je zpětvzetí návrhu neúčinné. Jednalo-li se o společný návrh, postupuje se po zpětvzetí jedním manželem v rozvodovém řízení tak, jakoby tento manžel své připojení odvolal. K projednání věci soud vždy nařídí jednání, na kterém má vést manželé k usmíření a odstranění příčin jejich manželského rozvratu. V praxi se jedná pouze o formální frázi soudce, kdy manželům přečte příslušné ustanovení zákona hovořící o jeho povinnosti a dále se jich pouze zeptá, zdali tedy neexistuje možnost, že by se usmířili.¹⁹ Dle praxe je tedy toho ustanovení zbytečné a z psychologického hlediska je soudní síň velmi nevhodným prostředím pro účinný pokus o smíření. Reálně soudce nemá zkušenosti ani odbornost, aby mohl manželům v rozvodu zabránit bez odborné pomoci a navíc v dnešní době, kdy převládá trend soužití „na hromádce“, který umožňuje nesezdaným párům i s nezletilými dětmi scházet se a rozcházet se pouze na základě svého vlastního rozhodnutí, bez schválení úřední mocí, jsou svým způsobem sezdané páry stavěny do znevýhodněné pozice. Stát neustále bojuje za zvýšení počtu sňatků, ale na druhou stranu staví sezdané páry při rozvodu do nepříjemné pozice a činí z nich lidi, kteří si nejsou schopni předem uvědomit své pocity a stanoviska ke společnému soužití a jejich vztahu, než učiní návrh na zahájení rozvodového řízení. Obecně je rozvod chápán jako krajní řešení problémů v manželství, tudíž by se v rámci rozvodového řízení nemělo pokoušet odstranit příčiny

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 454.

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

rozvratu manželství, které soudu nemusí být ani pravdivě známy. Pokud se manželé nejsou schopni sami usmířit, je možné, že se jim to podaří po vyhledání odborné pomoci v podobě manželské poradny či psychologa, ale rozhodně jim v situaci, kdy jejich spor dospěl tak daleko, že byl podán návrh na rozvod, nepomůže soudce v taláru bez odborného vzdělání.

Pokud bylo manželství rozvedeno na základě společného návrhu obou manželů, tak zákon odvolání proti tomuto rozsudku nepřipouští. V jiných případech se lze odvolat, a to do 15 dnů od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí soudu. Žaloba pro zmatečnost ani na obnovu řízení nejsou v případě rozvodového řízení přípustné.²⁰

2.1.1 Ztížený rozvod

Rozvod ztížený, sankční či rozvod s tvrdostní klauzulí. Dá se považovat za určitou ochranu manžela, který se oprávněně rozvodu brání či za ochranu dítěte. Obě tyto tvrdostní klauzule byly upraveny již v zákoně o rodině po tzv. Velké novele v roce 1998. Nový občanský zákoník je obě zachoval, pouze došlo k systematické úpravě a konkretizaci.²¹ V teorii je možné nalézt i prameny, kde ztížený rozvod není brán jako samostatný druh rozvodu a ani takto není označován, jedná se pouze o záповědi sporného rozvodu. Toto je ovšem velmi nezvyklé a upřednostňuje se označení ztížený rozvod. V praxi se tento druh rozvodu vyskytuje velmi zřídka, a podmínky zákonem stanovené jsou velmi striktní a také časově omezeny, což můžeme chápat tak, že po uplynutí již zmíněné tříleté odluky tento druh rozvodu nepřipadá v úvahu a soud toto manželství, pokud jsou splněny podmínky § 755 odst. 1 NOZ, rozvede klasicky. U tohoto rozvodu je zájem dítěte, který je dle § 755 odst. 2 písm. a) NOZ vyžadován, zjišťován prostřednictvím opatrovníka, kterého mu jmenoval soud pro řízení o úpravě poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, což je nejčastěji orgán sociálně-právní ochrany dětí. Lze obecně říci, že rozvod manželství je v rozporu se zájmem dítěte především tehdy, kdy rozvrat manželství sám o sobě nenarušuje řádnou péči o děti, ale rozvod manželství by dosavadní způsob výchovy či jejich výživu výrazně zhoršil, a nové výchovné prostředí by nezajistilo, že výchova bude stále řádná jako do rozvodu.²² Důvodem, proč je rozvod proti zájmu dítěte ale může být i zdravotní stav dítěte, invalidita, fyzické či duševní postižení atd.²³ Je ovšem očividné, že ochrana dítěte před rozvodem, který by byl proti jeho zájmu, se týká pouze společného dítěte manželů, nikoli

²⁰ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 454.

²² HOLUB, Milan., NOVÁ, Hana a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges 2011, s. 50.

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 454.

dítěte jen jednoho z nich, ač jim je zákonem dle § 687 a § 885 uložena povinnost společně o dítě pečovat a podílet se na výchově.²⁴ Co se týče tvrdostní klauzule ve prospěch manžela, tak v § 755 odst. 2 písm. b) se vyžaduje podmínka, aby se manžel, který se rozvodu brání, převážně na rozvratu nepodílel, což je v praxi velmi složité, neboť ne vždy je známa pravá příčina rozvodu. Důkazní břemeno v tomto případě leží na straně tohoto odporujícího manžela. Současně je nutné splnit i druhou podmínku, a to je hrozící zvláště závažná újma.²⁵ Za tu újmu ovšem nelze považovat změnu finančních poměrů v tom smyslu, že se např. sníží životní standart či dojde k rozdělení společného majetku manželů.²⁶ Zato si pod tímto pojmem můžeme představit závislost jednoho z manželů na druhém v důsledku špatného zdravotního stavu, invalidity, nemoci či jiné tíživé životní situace. Za další podmínku nutnou k naplnění tohoto paragrafu bychom mohli považovat existenci mimořádné okolnosti na zachování manželství, což je nejčastěji složitá a těžce řešitelná sociální, finanční nebo životní situace.²⁷

Ochrana manžela bránícího se rozvodu ovšem není absolutní, nikdo nemůže člověka nutit, aby setrval v manželském soužití proti své vůli. Proto je tedy zákonem stanoveno možnost rozvodu dle § 755 odst. 1 NOZ v případě splnění daných podmínek, a pokud spolu manželé nežijí déle jak tři roky. Pokud spolu nežijí již tak dlouho, tak lze jen stěží očekávat jejich usmíření.²⁸

2.1.2 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství

Neboli rozvod nesporný. V praxi se ustálil i výraz smluvený rozvod, každopádně toto označení není na místě, jelikož se stále jedná o rozvod na principu kvalifikovaného rozvratu manželství a dohoda manželů na rozvodu ještě neznamena, že manželství bude rozvedeno dle tohoto ustanovení zákona. Tento typ rozvodu byl zaveden tzv. Velkou novelou zákona o rodině a to vcelku nedávno, v roce 1998. Nová právní úprava však upustila od domněnky rozvratu a s ní spojeným právem na rozvod, tak jak tomu bylo v zákoně o rodině a jako hlavní stanovila skutečnost, že manželé

²⁴ Tamtéž

²⁵ JIRSA, Jaromír. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014* [online]. Právní prostor, 18. února 2014 [cit. 13. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>>

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 88.

²⁷ JIRSA, Jaromír. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014* [online]. Právní prostor, 18. února 2014 [cit. 13. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>>

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 39, 40.

s rozvodem souhlasí.²⁹ Jedná se pro oba partnery, ale i pro soud o přijatelnější způsob rozvodu, který umožní nejen omezení konfliktů mezi rozvádějícími se manžely, ale také umožní urychlení rozvodového řízení, což je výhodné jak pro manžele, soud, tak i pro jejich nezletilé děti. Tento rozvod je řešením především pro ty manžele, kteří se jsou přes všechny rozpory schopni dohodnout nejen na otázce ukončení manželství, ale i na souvisejících otázkách.³⁰ Toto je zpravidla možné pokud již mezi manžely proběhl tzv. psychologický rozvod, což lze chápat tak, že manželé již zcela či alespoň částečně překonali pocity krivdy a nespravedlnosti a s rozvodem se již vyrovnali.³¹ Tento rozvod je tedy možnost, kdy se dva rozumní a vyrovnaní lidé mohou v klidu rozejít, spolupracovat a zůstat i přes své oddělení řádnými a slušnými rodiči, kteří jsou schopni kontaktu a dohod ohledně svých dětí.³² Kvalifikovaný rozvrat manželství je zde presumován, a tedy se neprokazuje.

Právní úpravu nesporného rozvodu můžeme najít v zákoně č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, a to v § 757. Díky právní úpravě je umožněn plynulý přechod z klasického rozvodu dle § 755 na tento rozvod dle § 757, jelikož poměrně velké množství návrhu začíná dle § 755 a ještě před konáním jednání se mění na rozvod dle § 757.³³ § 757 uvádí, že nesporný rozvod neboli rozvod, kde není zjišťována příčina rozvratu manželství, je takový, kdy návrh na rozvod manželství byl podán buď oběma manžely, nebo pouze jedním manželem s tím, že druhý se k tomuto návrhu připojil. Nikde není uvedena forma tohoto připojení se k návrhu, a tudíž lze předpokládat, že o pouhé ústní prohlášení před soudem je naprosto postačující. Dále soud musí dospět k závěru, že uvedené shodné tvrzení manželů je pravdivé, jinak by bylo nutné začít zjišťovat skutečnou příčinu rozvratu manželství, čemuž se manželé, jak již jsem zmínila výše, mohou vyhnout uvedením smluvené příčiny soudy akceptované, typicky nevěry. K tomu, aby soud manželství rozvedl, musí být kumulativně splněny i následující podmínky, a to, že ke dni zahájení rozvodového řízení manželství trvá nejméně rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí, což jak je již zmíněno výše nelze vykládat tak, že spolu již nebydlí, jelikož manželé spolu mohou stále např. z finančních důvodů bydlet a na vedení společné domácnosti není brán v tomto případě ohled. To, že spolu manželé nežijí, především znamená, že netvoří manželské či rodinné společenství, a alespoň jeden z nich ho již obnovit

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 456, 457.

³⁰ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku-konsolidovaná verze. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Tzv. nesporný rozvod (smluvený) rozvod a mediace. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 29, č. 5, s. 29-30.

³² KOVÁŘOVÁ, Daniela. Advokáti, klienti a dohodnuté rozvody. *Právo a rodina*, 2005, č. 1. s. 11.

³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 457.

nechce.³⁴ Tato zákonem stanovená podmínka má zabránit nejen neuváženým sňatkům, ale i neuváženým rozvodům.³⁵ Další podmínkou je, aby manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, doložili soudu písemnou dohodu o úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud tuto dohodu výlučně schválil a poslední podmínkou je, že se manželé v písemné podobě s úředně ověřenými podpisy dohodli o otázkách úpravy majetkových poměrů, bydlení, popřípadě i výživného rozvedeného manžela po jejich rozvodu.³⁶ Pokud jsou tedy naplněny všechny požadavky § 757, tak soud manželství rozvede. S právní moci rozsudku o rozvodu manželství nabývají účinnosti dohody manželů, jež předložili soudu. Dohoda o výživném je na rozdíl od těch ostatních pouze fakultativní, ačkoli ve společnosti stále ještě panuje pověra, že se jedná o povinnou dohodu předkládanou soudem.³⁷

Jediná možnost, kdy i za splnění těchto podmínek manželství rozvedeno nebude, je existence zvláštního zájmu dítěte manželů.³⁸

Při nesporném rozvodu je podstatné, zdali jsou v manželství nezletilé děti. Pokud ano, tak může být k rozvodovému řízení přistoupeno až v okamžiku, kdy opatrovnickým soudem schválena dohoda o úpravě styku s nezletilým dítětem pro dobu po rozvodu rodičů nabude právní moci. Jedná se ovšem o rozsudek, který sice již nabyl právní moci, tedy proti němu nelze podat odvolání, ale právní účinky tohoto rozhodnutí nastanou až v okamžiku, kdy nabude právní moci rozsudek o rozvodu manželství.³⁹ Ke schválení dohody je místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu má nezletilé dítě bydliště, a to v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, které probíhá dle zákona o zvláštních řízeních soudních. V praxi se tedy může vyskytnout případ, kdy o rozvodu manželů rozhoduje jiný soud, než který rozhodoval o schválení dohody o úpravě styku s nezletilým dítětem.⁴⁰ Dohoda rodičů musí především určit, kterému rodiči má být dítě svěřeno do výchovy, popř. se v ní rodiče mohou domluvit na společné či střídavé výchově, a dále určí, jak má každý z rodičů přispívat na výživu dítěte.⁴¹

³⁴ aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 458.

³⁶ aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ JIRSA, Jaromír. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014* [online]. Právní prostor, 18. února 2014 [cit. 13. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>>

³⁸ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku-konsolidovaná verze. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 47.

⁴⁰ Oficiální internetové stránky města Hlinska. *Rozvod manželství rodičů nezletilých dětí* [online]. [Cit. 13. února 2016]. Dostupné na <<http://www.hlinsko.cz/mestsky-urad/organizacni-struktura/osv/ospod/rozvody>>

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 49.

2.1.3 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství

Rozvodové řízení může být proces velmi jednoduchý, poklidný a rychlý, ale pro někoho se může stát zdlouhavou a komplikovanou noční můrou. Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu se často nazývá klasickým či sporným rozvodem. Zde je soud ze zákona povinen zjišťovat existenci hlubokého, trvalého a nenapravitelného rozvratu manželství a také zjišťovat jeho příčiny.⁴² Zjišťování příčiny ovšem neznamena zjišťování viny na rozvodu, toto bylo opuštěno už v roce 1964 s nabytím účinnosti zákona o rodině.⁴³ Tuto povinnost soudy v řadě případů plní pouze formálně, tedy prostřednictvím účastnických výslechů manželů, takže se po skutečné příčině příliš důsledně nepátrá. Rozvod zpravidla nemá jen jednu příčinu, byť v odůvodnění rozsudku lze najít pouze tu nejdůležitější, která během řízení vyplynula. Nejčastěji se jedná o nevěru, či neshodu zájmů a povah.⁴⁴ Tento typ rozvodu využívají především manželé, kteří se sice rozvést chtějí, ale nejsou schopni či ochotni naplnit předpoklady pro rozvod nesporný dle § 757 NOZ. U sporného rozvodu musí žalobce, tedy manžel, který podal návrh na zahájení rozvodového řízení tvrdit a dokazovat existenci kvalifikovaného manželského rozvratu. Úkolem soudu následně je, aby se v odůvodnění rozsudku, kterým manželství rozvedl, zabýval rozvratem a jeho příčinami tak, aby tyto rozhodné skutečnosti mohly být použity pro jak osobní tak majetkové rozhodování (vypořádání společného jmění manželů, rozhodnutí o výživném, o bydlení).⁴⁵

Za sporný rozvod lze tedy považovat situaci, kdy návrh na zahájení rozvodového řízení podal jeden z manželů, přičemž druhý manžel s tímto návrhem buďto nesouhlasí, nebo nesouhlasí se skutečnostmi, které manžel žalobce uvedl. Pokud má soud za prokázané, že je zde kvalifikovaný rozvrat a druhý manžel přesto s návrhem nesouhlasí, musí se soud dále zabývat tím, zdali je splněna některá z podmínek, které stanoví v ustanovení § 755 odst. 2 NOZ, a je tedy možné manželství nerozvést. Obecně na rozvod manželství není právní nárok, ale jelikož manželé vstupovali do manželství dobrovolně a jedná se o velmi osobní a intimní rozhodnutí těchto osob, soud nemůže předpokládat, že pokud trvale rozvrácené manželství nerozvede bez jakéhokoli právního důvodu a donutí tak manželé ve svazku setrvat, manželský vztah se ozdraví a rozpory zmizí. Takové rozhodnutí by bylo nelogické, neuvážené a možná i nelidské.

⁴² aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 455.

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku-konsolidovaná verze. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

3 Svěření dítěte do výchovy

Má-li být manželství rozvedeno, musí soud nejprve určit, jak bude o dítě každý z rodičů pečovat, a to vždy s přihlédnutím k zájmu dítěte. V mnohých případech soud pouze schválí dohodu rodičů, ledaže je v rozporu se zájmem dítěte. Dle § 907 NOZ může soud svěřit dítě buď do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, nebo do péče společné, přičemž v tomto případě zákon vyžaduje souhlas obou rodičů se společnou péčí. Pokud je to potřebné v zájmu dítěte, může ho soud svěřit do péče i jiné osobě než rodiči. Při svém rozhodování musí dbát na právo dítěte na styk s oběma rodiči a na pravidelnost osobního kontaktu s nimi, na právo rodiče, kterému dítě do péče svěřeno nebylo na pravidelné informace o dítěti, a také musí brát zřetel na schopnost rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.⁴⁶ Obecně soud při rozhodování o svěření dítěte do péče po rozvodu manželství musí vycházet z ústavněprávního rámce, který je zakotven jak Úmluvou o právech dítěte, a to konkrétně v čl. 7, dle kterého má dítě právo na péči obou rodičů a v čl. 9, který hovoří o právu rodičů na to, aby od nich dítě nebylo odděleno proti jejich vůli, tak v čl. 32 Listiny, který chrání rodinu, rodičovství a práva obou rodičů, a v čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, který stanovil, že soužití rodičů a dětí je základním prvkem rodinného života.⁴⁷

Rozhodnutí o svěření do péče je pro soud velmi komplikovaným úkolem. Při svém rozhodování musí soud prioritně přihlédnout k zájmu dítěte. Ústavní soud ve svém nálezu v části V. sp. zn. I. ÚS 2482/13 velmi přehledně a analyticky shrnul judikaturu vlastní i ESLP a uvedl kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz.⁴⁸ Tato objektivní kritéria vždy doplňují počáteční subjektivní kritérium, a to skutečný a upřímný zájem o výchovu dítěte.⁴⁹ Mezi tato relevantní kritéria při svěřování dítěte do péče po rozvodu rodičů patří především existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou, která usiluje o svěření do své péče, dále míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby, poté schopnost osoby usilující o svěření dítěte do své péče zajistit jeho vývoj, vzdělávací, emocionální, materiální, fyzické a jiné potřeby a nakonec přání dítěte.⁵⁰ U druhého objektivního kritéria, tedy u míry zachování identity a rodinných vazeb musí soud mimo jiné vazby posuzovat i jeho vztah se sourozenci a jinými členy rodiny a zabývat se tím, zdali rodič nebrání dítěti ve styku s osobami, ke kterým má silnou

⁴⁶aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 46.

⁴⁸ PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Cui liberi - otázka svěřování dětí do péče v judikatuře ÚS a ESLP. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 4, s. 35.

⁴⁹ Komunikace mezi rodiči jako faktor při rozhodování o střídavé péči. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 52.

⁵⁰ Nález ÚS ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

náklonnost. Třetí kritérium nebude splněno např. v případě, kdy byl rodič nedávno odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody, nebo je alkoholik, závislý na drogách, dopustil se násilí na dětech či partnerovi nebo pokud vede nezřízený život či má diagnostikované vážné psychické problémy. Uvedená kritéria jsou pouze ta základní, které musí soud vždy posoudit. Pokud to ale vyžaduje situace, je soud povinen vzít v potaz i další. Dle Ústavního soudu takovým dalším relevantním kritériem nemůže být nesouhlas jednoho rodiče. Souhlas obou rodičů je v českém právu zákonem vyžadován pouze u společné péče.⁵¹ Pokud tedy oba rodiče mají zájem pečovat o dítě a zároveň oba stejnou mírou splňují výše uvedená kritéria, je dle Ústavního soudu nejlepší pro zájem dítěte, aby bylo v péči obou svých rodičů.⁵² I tento předpoklad mohou vyvrátit závažné důvody, jako např. zdravotní stav dítěte,⁵³ velká vzdálenost bydlíšť obou rodičů, která by narušila školní docházku dítěte,⁵⁴ ale i nevhodná komunikace mezi rodiči, což je důvod, který připustil i Ústavní soud.⁵⁵ Zároveň je nutné, že sám Ústavní soud také ale vyjádřil názor, že ač nevhodná či neprobíhající komunikace mezi rodiči může být výjimečně důvodem k vyloučení střídavé péče, tak se tak ovšem nemůže stát, aniž by se soudy pokusily zjistit příčinu tohoto stavu komunikace a tento stav za pomoci vhodných opatření napravit či alespoň zlepšit.⁵⁶ Přesto stále zůstává otázkou, jak bude tento test aplikovatelný na širokou škálu rozdílných situací.⁵⁷ Dále při rozhodování o svěření dítěte do péče soud přihlíží k osobnosti dítěte, především na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, také na jeho citovou orientaci a zázemí dítěte, dále se bere ohled na výchovné schopnosti každého rodiče, na nynější a předpokládané výchovné prostředí dítěte, na citové vazby k sourozencům, prarodičům či dalším příbuzným a jiným osobám. Vždy soud přihlídně k tomu, který z rodičů o dítě doposud řádně pečoval, dbal na jeho citový, rozumový a mravní vývoj, a k tomu, u kterého rodiče má dítě lepší předpoklady pro zdravý a úspěšný vývoj.⁵⁸ Výchovné schopnosti rodičů, ale i podstatné věci týkající se osobnosti dítěte, jeho citové orientace, zaměření a schopností zjišťuje soud znaleckým posudkem.⁵⁹ Dle Ústavního soudu je věcí obecných soudů, aby nenadřazovaly veřejnou mocí zažitě modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a

⁵¹ Komunikace mezi rodiči jako faktor při rozhodování o střídavé péči. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 52.

⁵² Nález ÚS ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

⁵³ Komunikace mezi rodiči jako faktor při rozhodování o střídavé péči. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 51.

⁵⁴ Nález ÚS ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II ÚS 1835/12

⁵⁵ Usnesení ÚS ze dne 11. 8. 2014, sp. zn. III. ÚS 2009/14

⁵⁶ Nález ÚS ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

⁵⁷ PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Cui liberi - otázka svěřování dětí do péče v judikatuře ÚS a ESLP. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 4, s. 38.

⁵⁸ aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1023.

nezletilými dětmi nad zájem dítěte, a aby samy při zohlednění všech okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte rozhodly o nejvhodnější formě uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom by nic nemělo měnit to, že se rodiče nejsou schopni na takovém uspořádání dohodnout sami.⁶⁰

Statistiky z roku 2015 uvádějí, že přibližně 5% dětí je ve společné péči, 5% dětí je ve střídavé péči, 5% dětí v péči otců a 85% dětí je ve výlučné péči matek. V populaci se vyskytuje velká část mužů, kteří vůči výhradní péči matek nemají žádné výhrady, popř. jim stačí občasný styk s dítětem.⁶¹ V roce 2012 právní moci nabylo 32 440 rozhodnutí, přičemž při prvním rozhodování o výchově dítěte bylo ve více než 84 % dítě svěřeno matce. Do péče otce tak bylo při prvním rozhodování případu svěřeno 2 833 dětí, do společné či střídavé péče 2 599 dětí a jiným osobám než rodičům bylo dítě svěřeno v 592 případech.⁶² Mimosoudně je schopno se na péči o dítě dohodnout asi dvě třetiny rodičů, ať už za přispění advokátů, opatrovnických soudů či sociálních pracovníků. Spor o dítě se vede u třetiny rozcházejících se rodičů.⁶³ Závěrem je třeba zdůraznit, že pokud byla rozsudkem soudu upravena práva a povinnosti rodičů k nezletilým dětem na dobu do rozvodu manželství, je v rozporu s čl. 32 odst. 1 Listiny, pokud bude tento rozsudek vykonán i po tomto rozvodu.⁶⁴

3.1 Význam názoru dítěte při svěřování do péče

Ústavní soud jako první obecným způsobem shrnul základní principy a východiska, které jsou pro soudy při rozhodování o svěřování dítěte do péče závazné. Zdůraznil přitom zásadu nejlepšího zájmu dítěte, přičemž uznal, že se sice jedná o zásadu s nejvyšší prioritou,⁶⁵ ale nejedná se o jediné hledisko, které musí soud zohlednit. Ústavní soud zároveň poskytl ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 určitý návod, jak posoudit nejlepší zájem dítěte, přičemž zdůraznil nutnost posoudit přinejmenším čtyři základní kritéria, která doplňují kritérium subjektivní, a to skutečný a upřímný zájem o výchovu dítěte. Mezi tato čtyři kritéria patří přání dítěte, což je kritérium, ke kterému soud musí vždy přihlídnout, nemusí jej však bezpodmínečně respektovat.⁶⁶

Ve výše zmíněném nálezu Ústavní soudu také konstatoval, že pokud je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za hlavní vodítko při hledání jeho

⁶⁰ Nález ÚS ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

⁶¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 44.

⁶² PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Cui liberii - otázka svěřování dětí do péče v judikatuře ÚS a ESLP. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 4, s. 31.

⁶³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 44.

⁶⁴ Nález ÚS ze dne 22. 4. 2002, sp. zn. IV. ÚS 455/01

⁶⁵ Usnesení ÚS ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. III. ÚS 2286/15

⁶⁶ Komunikace mezi rodiči jako faktor při rozhodování o střídavé péči. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 52.

nejlepšího zájmu. Zároveň uvedl, že není možné, aby postoj nezletilého dítěte byl obecnými soudy bez dalšího převzat, a aby své rozhodnutí založily pouze na jeho přání a nikoli na důkladném a komplexním posuzování jeho zájmů.⁶⁷ Takové jednání soudu je bráno jako porušení práva na spravedlivý proces, které je zaručeno účastníkům dle čl. 36 odst. 1 Listiny, právem na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny a právem rodiče na péči o dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny.⁶⁸ Nový občanský zákoník v § 867 odst. 2 uvádí vyvratitelnou právní domněnku, že dítě starší dvanácti let je schopno si vytvořit vlastní názor a sdělit ho. Ústavní soud konstatuje, že rozumovou a emoční vospělost je nutno posuzovat individuálně, případ od případu a věkovou hranici dvanáct let považuje jako nejzazší. Většina dětí je schopna vyjádřit svůj názor na budoucí výchovné uspořádání již od věku deseti let. Pokud tomu tedy nebrání nějaká významná okolnost, má být názor dítěte zjištěn přímo před soudem. U mladších dětí zpravidla postačí, aby jeho názor byl zjištěn prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckým posudkem či opatrovníkem. Pokud ovšem soud shledá, že i mladší dítě je dostatečně rozumově a emocionálně vospělé, měl by přistoupit k jeho výsledku přímo před ním.⁶⁹ Dalším důvodem, proč i u mladšího dítěte přistoupit k přímému výsledku soudem jsou pochybnosti o spontaneitě vyjádřeného přání nezletilého.⁷⁰ Dle průzkumu je pro Moravské soudy častější, že dítě předvolá a vyslechne sám samosoudce, zatímco české soudy upřednostňují zjištění přání dítěte prostřednictvím sociálních pracovníků.⁷¹

Věková hranice dítěte pro jeho výslech ve věci svěřenání dítěte do péče není zákonem nijak stanovena. Je tedy pouze na úvaze soudu, zdali se rozhodne, že výslech dítěte provede, nebo mu postačí zjištění názoru prostřednictvím zástupce, znaleckého posudku či orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud tedy soud na základě své důkladné úvahy k přímému výsledku dítěte nepřistoupí, nelze toto jednání shledat jako zásah do práva na spravedlivý proces.⁷² Pokud ovšem soud řádně nevyslechne dítě, které je schopno samo formulovat své názory a o jehož záležitosti se v řízení jedná a dostatečně neodůvodní, proč tak neučinil a dítě nevyslechl, poruší tak ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.⁷³

Ovšem i nejlepší zájem dítěte se může dostat do konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob. Výbor OSN pro práva dítěte sám uznal, že při aplikaci tohoto principu je nutná jistá flexibilita,

⁶⁷ Nález ÚS ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

⁶⁸ Nález ÚS ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 2943/14

⁶⁹ Nález ÚS ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

⁷⁰ Nález ÚS ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14

⁷¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Strídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 46.

⁷² Nález ÚS ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

⁷³ Nález ÚS ze dne 2. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10

a je nutné vše řešit případ od případu. Nejlepší zájem dítěte je nutno vždy vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. A jelikož má vysokou prioritu, tak v případě vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však potřeba vzít taky v potaz.⁷⁴

3.2 Společná péče

Společná péče je jedna z forem péče o dítě po rozvodu rodičů, kterou připouští nový občanský zákoník v § 907 odst. 1. Jako institut českého rodinného práva byla upravena tzv. Velkou novelou zákona o rodině v roce 1998. Společná péče pochází ze západu, odkud se k nám i dostala a jedná se o pouhé nepochopení zahraniční právní úpravy. Zatímco tzv. joint custody či gemeinsame Obsorge⁷⁵ v západoevropských úpravách a v USA znamená, že dítě je svěřeno pouze jednomu rodiči s tím, že druhý neztrácí svá rodičovská práva neboli rodičovskou zodpovědnost, a stále může rozhodovat o podstatných záležitostech dítěte, zastupovat ho atd., tak v našem pojetí zákona to znamená, že poměry rodičů k dítěti po rozvodu jednoduše zůstanou neupravené, tedy se rodiče vůči dítěti chovají, jakoby k rozvodu vůbec nedošlo.⁷⁶

Tato forma péče je jediná, u které zákon vyžaduje souhlas obou rodičů. Soud o ní nemůže rozhodnout autoritativně, může pouze schválit dohodu rozvádějících se rodičů, přičemž musí zvážit, zdali je s ohledem na § 906 odst. 2 v souladu se zájmem dítěte.⁷⁷ Společná, ale i střídavá péče se mohou jevit jako ideální řešení situace dítěte po rozvodu rodičů. Dítěti je ponechán dostatečný kontakt s oběma rodiči, stejně tak ani jeden z rodičů se nemá důvod cítit, jakoby ho soud okradl o čas s jeho dítětem a každému rodiči zůstane nějaký čas, kdy se může věnovat pouze svým osobním záležitostem a v okamžiku, kdy je dítě s ním mu může věnovat veškerou svou pozornost.⁷⁸ Je vhodná především u starších dětí, nejlépe u těch, které jsou ve věku blízkému zletilosti, nebo již nežijí s rodiči v domácnosti, studují mimo místo svého bydliště, v zahraničí nebo se sami živí.⁷⁹ Dále je vhodná pouze u rodičů, kteří se jsou opravdu schopni dohodnout bez problému na všem, včetně finančních záležitostí,⁸⁰ protože je sporné, zdali je možné u společné péče stanovit výživné. Základním předpokladem ale je, aby oba rodiče byli způsobilí dítě řádně vychovávat a měli zájem o něj pečovat.

⁷⁴ Nález ÚS ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. II. ÚS 2919/14

⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1022.

⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 53, 54.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1022.

⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 53.

⁷⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1022.

⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 53, 54.

Jako předpoklad se často uvádí i to, že rodiče dítěte zůstanou bydlet společně v bytě či domě,⁸¹ což ovšem v případě rozvodu příliš smysl nedává. Pokud ani jeden nemá kam odejít a jsou tedy nuceni nadále bydlet spolu, tak toho rozvodem mnoho nevyřešili.⁸²

3.3 Střídavá péče

Střídavá péče, neboli dříve nazývaná střídavá výchova, jako další možná forma péče o dítě po rozvodu rodičů pochází z USA, kde vznikla v 80. letech a do právního řádu České republiky byla zavedena novelou zákona o rodině provedenou zákonem 360/1999 Sb., účinnou od 1. března 2000.⁸³

Tato forma péče znamená, že soudem schválenou dohodou je dítě svěřeno na určitý časový úsek matce a na stejný časový úsek otci.⁸⁴ Zákonem není upraven interval, ve kterém by se rodiče měli v péči střídat. Proto se na intervalu rodiče musí dohodnout. V praxi se nejčastěji vyskytuje střídání po jednom týdnu či čtrnácti dnech. Najdeme ale i uspořádání, kdy si rodiče dítě střídají po měsíci či čtvrt roce. Z psychologického hlediska se ovšem nedoporučuje interval delší než týden, jelikož především menším dětem by se mohlo stýskat. Pokud je interval přesto delší, doporučuje se zařadit alespoň jedenkrát týdně odpoledne, kdy dítě navštíví rodič, u kterého zrovna není. De facto, nikoli ovšem de iure funguje střídavá péče i v situaci, kdy je dítě sice formálně svěřeno do péče jednoho z rodičů, avšak druhý rodič má tak široký styk s dítětem (vyjádřen poměrem např. 60:40 či 55:45), že se téměř jedná o střídavou péči. Pouze takto není označena v rozsudku.⁸⁵

Názory psychologů na střídavou péči se ovšem ve světě různí. V USA můžeme vcelku jednoduše najít případy, kdy dítě žije půl roku s matkou na Floridě a další půl rok tráví s otcem na Aljašce. Někteří psychologové tvrdí, že se tak dítě naučí přizpůsobení na různé situace, různou společnost a různý způsob života, ostatní ale preferují a zároveň zdůrazňují důležitost stálého výchovného prostředí pro dítě a tuto až extrémní formu střídavé péče velmi kritizují.⁸⁶ V České republice se již ustálila praxe, že střídavá péče je realizovatelná pouze v případě, že bude zachováno jedno školní i mimoškolní zařízení dítěte, stejné kroužky a jeden ošetřující lékař. Ačkoli tedy ve světě funguje i dálková forma střídavé péče, tak u nás se psychologové jednoznačně shodují, že i týdenní výpadek v mezilidských vztazích nemůže dětské sociální vazby nechat bez následků. K otázce střídavé péče se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu, který se sice netýkal dálkové formy střídavé

⁸¹ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody. Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vydání. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2002, s. 75.

⁸² HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 54.

⁸³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 44.

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 54.

⁸⁵ KOVÁŘEVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 45.

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 55.

péče, ale péče u rodičů bydlících ve stejném městě, a to tak, že je nutné upřednostnit zájem dítěte na tom, aby o něj pečovali oba rodiče, pokud jsou naplněny předpoklady pro řádnou střídavou výchovu před stabilitou jeho domácího prostředí.⁸⁷ Uvedl také, že schvalování střídavé péče má být pravidlem v případě splnění všech předpokladů, a pokud se obecné soudy rozhodnou pro jinou formu péče o dítě po rozvodu rodičů, musí prokázat, že je to v zájmu dítěte.⁸⁸

V České republice byly a stále jsou děti svěřovány nejčastěji do výlučné péče matce. Před dvaceti lety u nás střídavá péče ještě neexistovala, a tak soudy svěřovaly dítě matce téměř vždy. Přišla o něj pouze zcela výjimečně, a to z důvodu, že dítě sama opustila, byla narkomanka nebo ve výkonu trestu apod.⁸⁹

Jak již bylo zmíněno, u střídavé péče není nutný souhlas rodičů. Přesto se Ústavní soud musel potýkat s rozsudky obecných soudů, které střídavou péči neschválily pouze na základě nesouhlasu matky dětí, která je měla ve výlučné péči, ač byly splněny veškeré předpoklady pro střídavou péči. Ve svých nálezech následně vyjádřil názor, že obecné soudy mají brát ohled především na zájem dítěte a jeho právo na oba rodiče a zároveň obecným soudům uložil povinnost vždy zkoumat důvody nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí.⁹⁰

Dle studie, které se zúčastnilo 117 dětí, nehodnotí děti střídavou péči o moc lépe než výlučnou péči, při které se s druhým rodičem vídají omezeně. Nejvíce dětem záleží na kvalitě vztahů. Nezáleží na tom, kolik času stráví dítě s jedním či druhým rodičem, rozhodujícím faktorem je zde kvalita společně stráveného času. Jako pozitivum střídavé péče děti převážně uvedly to, že mohou trávit čas s oběma rodiči stejně. Mezi negativa zařadily stesk po nepřítomném rodiči, postrádání pomůcek a oblečení v důsledku stěhování či přílišnou organizaci společného času rodiči na úkor jejich volného času, který by chtěly trávit s kamarády či samy.⁹¹

3.3.1 Předpoklady pro střídavou péči

Základní otázkou je, pro koho je střídavá péče vhodná. Je zřejmé, že především pro rodiče, kteří jsou tolerantní, velkorysí a schopni se v klidu na všem domluvit. Pokud rodiče v klidu akceptují střídavou péči, bude ji jednodušeji schopno přijmout i dítě a rychleji si zvykne na toto uspořádání

⁸⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 48.

⁸⁸ Nález ÚS ze dne 2. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 3413/14

⁸⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 44-46.

⁹⁰ Nález ÚS ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09; Nález ÚS ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

⁹¹ *Je pro naše dítě vhodná střídavá péče?* [online]. Jedendomov.cz, 14. dubna 2012 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.jedomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu/224-rodice-nebo-deti>>; *Výhody a úskalí střídavé péče o dítě* [online]. Jedendomov.cz, 1. února 2012 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.jedomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu/214-vyhody-a-uskali-stridave-pece>>

vztahů, které třeba vnějšmu okolí může připadat neobvyklé. Pokud střídává péče ze strany rodičů probíhá takto, tedy v poklidu a s úsměvem, dá se říci, že se jejich péče podobá spíše společné péči, která je překvapivě nejméně častou formou péče o dítě po rozvodu rodičů.

Psychologové, kteří se zaměřují na tento typ sporů, sestavily soubor podmínek, za kterých je střídává péče na místě. Je nutné podotknout, že tyto podmínky musí být vždy splněny kumulativně. Střídává péče je tedy na místě:

- u dětí starších čtyř nebo pěti let
- s intervalem deset až čtrnáct dnů
- pokud dítě stále navštěvuje jednu školu, školku a zájmové kroužky
- pokud má dítě stejného ošetřujícího dětského a zubního lékaře
- pokud mu není bráněno v období pobytu navštívit druhého rodiče
- pokud mezi rodiče bezproblémově funguje komunikace a vzájemná podpora.⁹²

Je nutné zmínit ale i základní předpoklady pro střídavou péči. Nenahraditelným a nezastupitelným předpokladem jsou přiměřené osobnostní rysy účastníků. U rodičů je nutná normální, ne disharmonická struktura osobnosti, přinejmenším průměrná a rozvodem nenarušená schopnost skutečně, nikoli jen hraně spolupracovat s druhým rodičem. Dalším předpokladem pro úspěšnou střídavou péči je přání všech zúčastněných, tedy jak rodičů, tak dítěte. I v případě, že si všichni střídavou péči přejí, je nutné, aby soud zvážil, zdali bude vhodná pro konkrétní dítě. Existují děti velmi úzkostlivé či neurotické, kterým střídává péče může dokonce poškodit psychiku. Pokud dítě, které je dostatečně rozumově vyspělé prohlásí, že si střídavou péči nepřeje, ať už z důvodu stěhování či kvůli horšímu vztahu k jednomu z rodičů, měl by jak soud, tak rodiče tento názor akceptovat. Mezi další předpoklady lze zařadit i obdobné postoje rodičů k výchově dítěte. Je přímo nežádoucí, aby jeden z rodičů plnil funkci přísného rodiče, který stanovuje jasná pravidla, vyžaduje od dítěte dobré výsledky ve škole, slušné chování a dodržování morálních zásad společnosti, tedy rodiče vychovávajícího dítě, a druhý dítě rozmazloval, nerespektoval pravidla stanovená prvním rodičem a tím podkopával jeho autoritu u dítěte. V takové situaci se může velmi lehce stát, že toho dítě využije a citově i finančně bude některého z rodičů, ale klidně i oba vydírat.⁹³ Dalšími předpoklady jsou přiměřené sociální a prostorové poměry, tedy již zmíněné navštěvování stejné školy a kroužků, podobné bytové poměry, dále je vhodné, aby dítě u každého rodiče mělo alespoň

⁹² KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídává péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 44-47.

⁹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 55, 56.

podobné místo pro přípravu do školy.⁹⁴ Podstatná je i domluva ohledně stěhování. Ač se to na první pohled může zdát jako maličkost, tak dohoda o tom, jestli se dítě bude stěhovat s kufrem a se všemi věcmi, či pouze „na lehkou“ a také domluva na tom, v jakém stavu ho bude druhý rodič vracet, tedy zdali má použité ošacení vyprat a vyžehlit či ho ponechat špinavé, jsou pro bezproblémový kontakt mezi rodiči klíčové. Důležitá je také shoda ohledně financí. Rodiče by se ve svém vlastním zájmu měli předem dohodnout na způsobu hrazení potřeb dítěte. Dále vztah mezi rodiči musí být na takové úrovni, že jsou oba schopni bez jakékoli negativní reakce snést zmínky dítěte o druhém rodiči.⁹⁵ Samozřejmě již ze samé logiky věci je jasné, že střídavá péče nemůže být nařízena u kojeneho dítěte.⁹⁶

Všechny výše zmíněné podmínky a předpoklady by měly být naplněny. Soud reálně není schopen zjistit, zdali vůči sobě rodiče opravdu nepocítují zášť, zdali se budou schopni vždy na všem opravdu domluvit a zdali budou vždy dítěti schopni vytvářet kvalitní rodinné prostředí plné lásky a vzájemného pochopení. Navzdory tomu všemu, pokud se rodiče o dítě starat chtějí a dítě má oba rodiče rádo a chce s nimi být a vypadá to, že v onom konkrétním případě by mohla střídavá výchova do budoucna fungovat, tak by soud zajisté pochybil, kdyby dohodu o střídavé péči neschválil.

§ 909 nového občanského zákoníku říká: *“Změní-li se poměry, soud změni rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti i bez návrhu.”* Je tedy možné se setkat s případy, kdy dítě sice bylo svěřeno do výlučné péče matce, ale otec má tak široký styk s dítětem, že navrhne změnu výchovy, přičemž návrh odůvodní právě změnou poměrů, jak stanovuje již zmíněný § 909 NOZ. Ovšem podle ustálené judikatury obecných soudů sahající do minulosti, změna poměrů je důvodem pro změnu rozhodnutí o péči o nezletilé dítě pouze pokud se jedná o podstatnou změnu.⁹⁷ Tedy dle rozsudku Nejvyššího soudu ČSSR je změna poměrů důvodem pro změnu rozhodnutí jen tehdy, *„jestliže jiné okolnosti převažují nad požadavkem stálosti výchovného prostředí nezletilého dítěte. Tak je tomu obvykle v případech, v nichž se dříve provedená úprava výchovy nezletilého stane – s ohledem na změnu poměrů – úpravou, která nadále nezajišťuje nejpříznivější podmínky pro zdárný vývoj dítěte.”*⁹⁸ Podstatná změna je tedy změna těch skutečností, které tvořily skutkový podklad pro rozhodnutí soudu o péči a výživě nezletilého dítěte, popř. pro rozhodnutí o schválení dohody rodičů o péči a výživě nezletilého

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, roč. 29, č. 3, s. 32.

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 56, 57.

⁹⁶ Komunikace mezi rodiči jako faktor při rozhodování o střídavé péči. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 52.

⁹⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklánaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 47.

⁹⁸ Rozsudek NS ČSSR ze dne 27. 4. 1967, sp. zn. R 97/1967

dítěte.⁹⁹ Namísto je zmínit případ, kdy byly děti svěřeny do výlučné péče matce, jelikož otec pracoval v Londýně. Poté se přestěhoval do České republiky, a tudíž se mohl dětem věnovat ve větším rozsahu, než mu bylo rozhodnutím opatrovnického soudu stanoveno. Požádal proto o změnu výlučné péče na střídavou, jelikož dle něj došlo k podstatné změně poměrů dle § 909 NOZ. Obecné soudy mu ovšem styk pouze rozšířily, přičemž argumentovaly výše zmíněným rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR. Ústavní soud se otce zastal a rozhodnutí obecných soudů zrušil. Argumentoval přitom tím, že ač byl styk otce s dětmi rozšířen, ani zdaleka se nepřiblížil střídavé péči. Zároveň upozornil na to, že oba rodiče jsou způsobilí o děti řádně pečovat a děti s častějším stykem s otcem rády souhlasily, tudíž je žádoucí děti svěřit do společné či střídavé péče, neboť to odpovídá nejlepšímu zájmu dětí. To, že se otec natrvalo přestěhoval z Londýna do Ostravy, Ústavní soud shledal jako podstatnou změnu poměrů, která zcela odůvodňuje změnu rozhodnutí o porozvodové péči o děti.¹⁰⁰

3.3.2 Předávání dítěte

Kritickým momentem u střídavé péče bývá okamžik předávání dítěte. Podle názoru psychologů je toto právě ten okamžik, kdy se odhalí skutečné zájmy obou rodičů. Pokud je dítě předáváno postavením za dveře bytu, či mlčky na ulici, popřípadě za doprovodu urážek, nadávek či vyhrůžek, může to v něm vzbudit pocit nedůvěry a neochotu se bez zábran stýkat s oběma rodiči. Děti rodičů, kde i jeden je schopen při předání nepřístojného chování, jsou často vystresované, střídavou péčí trpí a mohou se u nich objevit i psychosomatické problémy. Není neobvyklé, že se rodič obrací na soud s prosbou o usměrnění partnera, avšak jen výjimečně je soudce opravdu schopen změnit chování druhého rodiče. Do praxe opatrovnických soudů by se mělo zavést, aby se rodiče předem domluvili na tom, jak budou hradit náklady spojené s předáním dítěte, neboť není neobvyklé, že každý rodič bydlí v jiném městě.

V médiích jsou prezentovány především negativní případy střídavé péče, což zajisté ovlivňuje názor veřejnosti na střídavou péči. Bohužel nikde nejsou veřejně publikovány pozitivní odezvy na tuto formu péče. Velmi výjimečně je zmiňována specifická forma této péče, která spočívá v tom, že dítě zůstává stále na jednom místě, např. ve stejném bytě, má stále svůj pokoj a v něm všechny své věci a střídají se rodiče. Tento systém na první pohled vypadá zajímavě a zjevně nezatěžuje dítě tak, jako tradiční střídavá péče. Jedná se ale pouze o dočasné řešení situace, jelikož vyžaduje dostatečné finance, bezproblémovou komunikaci mezi rodiči, toleranci a schopnost se domluvit na věcech jako

⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1028.

¹⁰⁰ Nález ÚS ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13

je úklid, praní či doplňování lednice. Hlavní problém obvyklé nastává, když si rodič založí novou rodinu. Ta stěží bude tolerovat pobyt svého člena v jiné domácnosti.¹⁰¹

S předáváním dítěte v rámci střídavé péče, ale i výlučné, souvisí pojem řádná příprava na styk. Tento pojem není zákonem vymezen, ale vyplývá z jisté logiky věci. Aby se předešlo sporům mezi rodiči, je na místě, aby si předem domluvili čas a místo předání dítěte a oba tuto domluvu respektovali. Řádná příprava je tedy taková, kdy předání dítěte proběhne bez jakýchkoli problémů, a tudíž i realizace styků nezletilého s druhým rodičem je bezproblémová. Příprava na styk by měla odpovídat prostředí, ve kterém se dítě bude pohybovat, resp. programu, který bude s druhým rodičem absolvovat (tzv. materiální příprava). Rodič, který bude dítě přebírat, by měl s dostatečným předstihem informovat druhého rodiče, jakými věcmi má dítě vybavit. Jakákoli snaha rodiče znepříjemnit druhému rodiči styk poškozuje pouze dítě. Důležitá je ale i psychická a sociální příprava dítěte. Ta je ve velké míře ovlivněna tím, jak se ke styku staví rodič, který o dítě momentálně pečuje. Styk dítěte s druhým rodičem je nutno chápat jako prvek, na kterém se staví celý komplex osobních vztahů mezi rodičem a dítětem. Rodič, který momentálně o dítě pečuje, má povinnost podporovat a přispívat k pozitivnímu rozvoji vztahu dítěte s druhým rodičem.¹⁰²

3.4 Výlučná péče

Výlučná péče je poslední forma péče o dítě po rozvodu rodičů. Jedná se o situaci, kdy je dítě svěřeno pouze do péče jednoho rodiče, a to buď matky, nebo otce. V České republice bylo v roce 2015 dle statistik pouze 5 % dětí svěřeno do péče otci a 85 % dětí do výlučné péče matky. Zbýlých 10 % si mezi sebe dělí střídavá a společná péče.¹⁰³ Výlučná péče je stejně upravena již od 1. 1. 1950 a jedná se pouze o výkon osobní péče o dítě. Druhý rodič má stále rodičovskou zodpovědnost, stále je jeho zákonným zástupcem a stále se podílí na rozhodování o podstatných záležitostech týkajících se dítěte.¹⁰⁴

V dobách dávného Říma měli otcové absolutní moc nad dětmi, přičemž po rozvodu přešla péče o dítě automaticky na ně. Nadřazené postavení otců potvrzoval i Britský občanský zákoník. Právě kvůli jeho normám byli muži v 18. století bráni jako strážci dětí a měli připravit dítě na život mimo domov. Matky byly od společnosti příliš izolovány. Jelikož pouze muž měl finanční prostředky k jejich podpoře, bylo v zájmu dětí, aby mu byly svěřeny do péče. Pokud se ale ve velmi výjimečných

¹⁰¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 45-46.

¹⁰² CORRADINIOVÁ, Simona. Pojem řádné přípravy dítěte na styk s rodičem – výklad bývá nezřídka problematický. *Právo a rodina*, 2010, č. 8, s. 7 – 9.

¹⁰³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3, s. 44.

¹⁰⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 52, 53.

případech stalo, že dítě bylo svěřeno matce, tak otci zanikla povinnost dítě finančně podporovat. Až v 19. století začalo být otcovo právo omezováno. Dítě bylo svěřováno matce, pokud otec byl morálně nevhodný nebo pokud matka ještě kojila. Společnost začala pohlížet na specifické potřeby dítěte, které lépe dokázala uspokojit matka. Tento názor se stal známým jako „presumce útlého věku dětí“ a v roce 1839 jej formalizoval Talfourdův zákon tím, že zmocnil soudy, aby děti mladší sedmi let svěřovaly matkám. To ovšem neznamenal, že by dítě v péči matky i zůstalo. Po dosažení věku čtyř, pěti či sedmi let bylo vráceno otci. Až později se ustálila myšlenka, že porozvodové uspořádání může, ale nemusí být trvalé, že se může časem měnit, ale vždy podle potřeb dítěte. V naší společnosti stále panuje mystika mateřství, tedy že dítě po rozvodu patří matce. Tento názor sdílí velká část společnosti, ale i většina soudců. Je možné, že po průmyslové revoluci otcové museli za prací mimo domov a matky už nemohly materiálně přispívat na rodinu, tak jako kdysi. Takto se upevnilo dělení rolí mezi matku jako pečovatelku a otce jako zaopatřovatele. Ve 20. století byl navíc význam matky a její péče podpořen psychoanalytickou teorií Sigmunda Freuda. Presumce „útlého věku“ byla časem nahrazena směrnicí známou jako „pro dítě to nejlepší“.¹⁰⁵ Ale co otcové, opravdu jsou oproti matce tak podřadní? Opravdu se sami o dítě nedokážou řádně postarat? Docent Zdeněk Matějček, mezinárodně uznávaný klinický psycholog z Prahy, vyšetřil během své činnosti 35 000 dětí a jejich rodiny. Dle něj mateřské chování není omezeno na biologickou matku, ale jedná se o univerzální chování lidí. Otcové, jiní muži a děti v pozdním školním věku jsou tohoto typického chování schopni. I otcové si od narození dítěte vytvářejí velmi silný cit, který se od vztahu matka-dítě nedá odlišit. Dle kanadského výzkumu nejsou mezi ženami a muži, co se týče chování k dětem, podstatné rozdíly. Osoby obou pohlaví ví, jak na dítě mluvit, jak se k němu přiblížit a celkově, jak se chovat. Také dle výzkumu amerických vývojových psychologů bylo zjištěno, že co se péče o dítě a jeho krmení z lahve týče, ženy a muži mají stejné dovednosti. Během výzkumu, který se natáčel, vyšlo najevo, že muži instinktivně při komunikaci s dítětem používají vyšší tón hlasu, než je u nich přirozený. Je již dlouho známo, že kojenci a novorozenci lépe reagují na tóny vyšší než nižší. Podle výzkumu profesora Hanuše Papouška z Mnichovského Max-Planckova institutu pro psychiatrii je kontakt otce s dítětem od raného věku velmi důležitý, a to jak pro otce, tak pro dítě. Pokud je otec spíše v pasivní roli diváka, může se mezi ním a dítětem vytvořit tzv. bariéra vzájemného nepochopení, která může vést k odmítání a lhostejnosti. Role matek je důležitá především z pohledu péče a bezpečí. Naproti tomu otcové často komunikují s dítětem bez pečovatelského záměru, více si s ním hrají, rozvíjejí jeho tvořivost a sílu, dokonce i to, že se muži dívají na jiné

¹⁰⁵ WARSHAK, Richard. Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jan, 1995, s. 23 – 27.

televizní programy než ženy, může podpořit rozvoj dítěte. Také je otec pochopitelně pro dítě vzor jedné poloviny lidstva.¹⁰⁶

Je tedy jasné, že oba rodiče jsou od přírody schopni se o svého potomka postarat. Přesto je nutné uznat, že u dítěte útlého věku to je především matka. Toto ovšem nemusí platit u dospívajícího dítěte. Soudní praxe vychází z toho, že matka je vždy schopna se o dítě postarat, pokud se neprokáže opak. Otec přitom musí soudu prokázat, že je schopen o dítě pečovat. Pokud mají mezi sebou rodiče spory o svěřeni dítěte do péče, řeší soud tento problém buď znaleckým posudkem, nebo pokud je dítě již starší a je schopno formulovat svůj názor, tak soud přihlédne právě k jeho stanovisku. Rodiče jsou schopni své dítě úmyslně ovlivňovat tak, aby si koupili jeho přízeň, a to tím, že pomlouvají druhého rodiče, kupují mu dárky, uvolňují stanovená pravidla (večerka, sledování TV atd.). Zákon ovšem připouští možnost svěřit dítě i jiné osobě než rodiči, a to nejčastěji prarodičům. Pokud tedy soud shledá, že jsou oba rodiče nedisciplinovaní a jejich chování by mohlo mít negativní dopad na dítě, tudíž není v jeho nejlepším zájmu být s rodiči, může dítě, třeba i dočasně, svěřit prarodičům.

Je nutné podotknout, že sourozenecké vazby hrají při svěřování dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů velkou roli. Z logiky věci vyplývá, že sourozenci by měli zůstat spolu. Každý, kdo má sourozence ví, že i přes neshody je sourozenecká láska opravdu silné pouto. Soud by vždy měl vzít v úvahu nejen názor dítěte a jeho nejlepší zájem, ale měl by přihlédnout i k vazbě na sourozence. Je možné, že pokud je mezi sourozenci větší věkový rozdíl nebo je jedno dítě více fixované na matku a druhé na otce, tak je vhodnější přistoupit na to, že každý bude u jiného rodiče. Bohužel realitou je i to, že rodiče, kteří mají více než jedno dítě, jsou schopni své děti během svého rozchodu použít k pomstě. Dokážou se tak pohádat, že si každý vezme jedno dítě s tím, že druhý rodič jej už nikdy neuvidí a než soud o věci rozhodne, bude vzhledem k uplynuté době nejlepší potvrdit faktický stav.

Pokud tedy dojde ke svěřeni dítěte do výlučné péče jednoho rodiče, má druhý rodič stále právo na informace o dítěti, např. o jeho prospěchu, zdravotním stavu, zájmech atd. A jak již bylo zmíněno výše, stále se podílí na rozhodování o podstatných věcech týkajících se dítěte.¹⁰⁷ Výlučná péče neznámá, že pokud bylo dítě svěřeno matce, tak už jej otec nikdy neuvidí. Otec má stále právo na styk s dítětem. Nejlepší situace je, když se jsou rodiče schopni sami domluvit, jak často dítě bude u tatínka, ovšem reálně se vyskytuje spousta rozvedených párů, které k úpravě styku potřebují rozhodnutí soudu. Hlavním argumentem proti výlučné péči je to, že druhý rodič s dítětem nestráví stejný čas jako rodič, kterému bylo dítě do péče svěřeno, a tím pádem bude mít s dítětem horší vztah.

¹⁰⁶ BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1996, s. 67 – 70.

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, s. 50-52.

Toto ovšem nemusí být vůbec pravda, protože rozhodujícím faktorem není délka stráveného času s dítětem, ale kvalita tohoto času. Je vysoce pravděpodobné, že týden, kdy dítě jen chodí do školy, učí se a po večerech se nudí, jelikož je rodič unavený z práce a na hraní nemá náladu, určitě přebije jeden víkend plný zábavy s druhým rodičem.¹⁰⁸

I samotní rodiče, kteří usilují o to, aby dítě bylo svěřeno do péče právě jim, by si měli předem ujasnit, zdali budou schopni takovýto závazek zvládnout. Po rozvodu může být jak matka, tak i otec citově unavení, najednou jim s hlídáním nikdo nepomůže, jakmile přijdou z práce, bude na ně čekat nejen starost o domácnost, ale i dítě, kterému již nebudou moci říct, ať si jde na chvilku hrát s tatínkem (či maminkou), protože teď ještě mají nějakou neodkladnou práci. Pro jednoho člověka je péče o dítě velmi náročná a je nutné si přiznat, že ve dvou se opravdu vše lépe táhne. Nejedná se pouze o finanční náročnost, ale velkou emocionální zátěž. Najednou se rodič ocitne v situaci, kdy se musí kvůli financím přestěhovat, je sám na placení účtů, na veškeré domácí práce apod.¹⁰⁹ Pokud rodič, který chce dítě do péče, ví, že má rodinu, která mu pomůže např. s hlídáním, vyzvedáváním ve školce, škole, voděním do kroužku, tak jistě nemá důvod pochybovat o tom, že péči o dítě zvládne. Pokud se ale jedná o rodiče čtyřletého dítěte, který má dvanáctihodinové směny, do práce dojíždí skoro hodinu autobusem, ráno musí do práce v době, kdy školka ještě není otevřená a vrací se v době, kdy je školka již zavřená, tak by si měl předtím, než bude bojovat o to, ať je dítě v jeho péči, uvědomit, jak bude reálně samostatně péči zvládat. Měl by překonat veškeré křivdy, které má vůči svému bývalému partnerovi a ujasnit si, že pokud je i on schopen se řádně postarat o dítě, tak je nejspíš vhodnější buďto střídavá či společná péče, nebo alespoň rozumná domluva s druhým rodičem o vzájemné pomoci s dítětem, kdykoli to bude zapotřebí.

¹⁰⁸ *Je pro naše dítě vhodná střídavá péče?* [online]. Jedendomov.cz, 14. dubna 2012 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.jedomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu/224-rodice-nebo-deti>>

¹⁰⁹ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, s. 118 – 123.

4 Styk s dítětem

Pojem styk s dítětem definuje čl. 2 Úmluvy o styku s dětmi, a to buď jako pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká s jeho rodiči nebo jinými osobami než jsou rodiče, se kterými obvykle nežije, nebo jako jakoukoliv formu komunikace mezi dítětem a těmito osobami nebo jako poskytnutí informací těmto osobám o dítěti nebo dítěti o těchto osobách.¹¹⁰

Zachování styku dítěte s oběma rodiči po rozvodu jejich manželství je v nejlepším zájmu dítěte. Jak otec, tak matka hrají v životě dítěte a v jeho řádném vývoji důležitou roli. Každý učí dítě něčemu jinému, každý mu je jiným vzorem. To, že dítě vyrůstá bez ženského či mužského elementu neznámá, že z něj vyroste horší člověk než z někoho, kdo měl oba rodiče, ale jelikož je základem společnosti rodina, tak pokud jen to je trochu možné, má být dítěti zachován styk s otcem i matkou.

Styk dítěte s rodičem lze rozdělit na přímý (osobní) a nepřímý. Přímým stykem lze rozumět styk, kdy mezi rodičem a dítětem dochází k osobnímu kontaktu (procházky, návštěva, přespání apod.), tedy se spolu potkají ve stejný čas na stejném místě a dochází k interakci. Zato u nepřímého styku dochází ke kontaktu s dítětem prostřednictvím moderních komunikačních prostředků bez osobního setkání (skype, telefon, facebook, email). Ačkoli je soudy upřednostňován osobní styk s dítětem, v odůvodněných případech jej může nepřímý nahradit. Zabezpečí se tak kontakt dítěte s rodičem, který dítě nemá ve své péči.¹¹¹ Často bývá nepřímý styk pouhým doplňkem styku přímého, ale je-li to v zájmu dítěte, může být styk mezi ním a rodičem upraven pouze formou styku nepřímého. Dle Nejvyššího soudu je nepřímý styk k přímému v poměru speciality, nikoli subsidiarity, což znamená, že se uplatní vždy, pokud objektivní okolnosti vylučují styk přímý. Může se jednat např. o příliš velkou vzdálenost mezi rodičem a dítětem, pobyt rodiče ve vězení z důvodu výkonu trestu odnětí svobody atd. Pokud ovšem soud zbaví rodiče rodičovské odpovědnosti, přičemž takové rozhodnutí zpravidla zahrnuje i zákaz styku, ledaže by jej soud výslovně připustil, tak se důvody zákazu styku vztahují i na styk nepřímý.¹¹²

4.1 Právní úprava styku s dítětem

Právní úpravu styku s dítětem na ústavní úrovni můžeme nalézt zejména v Listině základních práv a svobod, konkrétně ve čl. 32 odst. 1 a 4, kde je zákonem chráněno rodičovství, rodina, děti a

¹¹⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o Úmluvě o styku s dětmi

¹¹¹ VENTUROVÁ, Jitka. *Rozvedený rodič se může „scházet“ s dítětem i na Facebooku, rozhodl soud* [online]. iDnes.cz, 14. 3. 2013 [cit. 13. 2. 2016]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-muze-naridit-komunikaci-ditete-po-rozvodu-e-mailem-ci-pres-skype-12s-/domaci.aspx?c=A130314_111611_domaci_jpl>

¹¹² Rozsudek NS ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

mladiství a rodičům garantováno právo na péči o dítě a jeho výchovu.¹¹³ Dle čl. 24 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie má každé dítě právo udržovat pravidelné osobní vztahy a přímé styky s oběma rodiči, ledaže je to v rozporu s jeho zájmy. Na mezinárodní úrovni je styk s dítětem upraven zejména v čl. 7 odst. 1 a v čl. 9 odst. 1 a 3 Úmluvy, kde je zaručeno právo dítěte znát své rodiče, právo na jejich péči, právo na to, aby dítě nebylo odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže je tak učiněno na základě soudního rozhodnutí a v zájmu dítěte a právo dítěte udržovat i po oddělení osobní styky s oběma rodiči, ledaže je to v rozporu s jeho zájmem.¹¹⁴ Dále je podstatný čl. 4 a 5 Úmluvy o styku s dětmi, který pojednává o právu dítěte na styk s rodiči a jinými osobami než jsou rodiče.¹¹⁵

Rada Evropy za účelem usnadnění řešení sporů přijala Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí, kde jsou zdůrazněna zejména procesní práva dítěte, ale také text této Úmluvy vybízí k mimosoudnímu řešení rodinných sporů.¹¹⁶

V české právní úpravě nalezneme úpravu styku dítěte s rodičem v § 887 - § 891, § 906 - § 909, a úpravu styku dítěte s jinými příbuznými a dalšími osobami v § 927 nového občanského zákoníku.¹¹⁷ Procesní úpravu, včetně výkonu rozhodnutí najdeme v zákoně o zvláštních řízeních soudních, a to v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, konkrétně v § 452 - § 510.¹¹⁸

Mnohá procesní pravidla týkající se péče soudu o nezletilé jsou upravena v mnoha přímo použitelných mezinárodních smlouvách, ačkoli zákon jejich úpravu převážně přejímá. Jedná se o již výše zmíněnou Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí, Úmluvu o právech dítěte, ale také o Úmluvu o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí, a mnohé další.

Výčet řízení uvedený v § 466 ZŘS je pouze demonstrativní a veřejný zájem se v mnoha z nich projevuje natolik, že je státní zastupitelství oprávněno do nich vstupovat.¹¹⁹

¹¹³ Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

¹¹⁴ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

¹¹⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o Úmluvě o styku s dětmi

¹¹⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o Evropské Úmluvě o výkonu práv dětí

¹¹⁷ aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2015, s. 924, 925.

4.2 Předběžná opatření upravující poměry dítěte

Od 1. 1. 2014 je předběžné opatření upravující poměry dítěte upraveno v § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a to tak, že: „*Ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud předběžným opatřením upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.*“¹²⁰ Na rozdíl od předchozí právní úpravy zákon stanovuje jako předpoklad předběžného opatření nedostatek řádné péče, nikoli stav, kdy je dítě bez jakékoli. Nedostatkem řádné péče je jednak absence péče o jeho zdravotní stav, tělesný, citový, rozumový či mravní vývoj, ale také absence ochrany dítěte, ke které může dojít úmrtím rodiče, opuštěním dítěte apod. Díky užití termínu „řádná péče“ je možné předběžné opatření užít i v případech, kdy o dítě je pečováno, ale nikoli v dostatečné míře či kvalitě. Co se rozumí vhodným prostředím, určuje další odstavec tohoto paragrafu. Jedná se tedy o výchovné prostředí u osoby, nejčastěji příbuzného, nebo zařízení, které je způsobilé nezletilému zajistit řádnou péči s ohledem na jeho fyzický stav, duševní stav a rozumovou vyspělost. Cílem je také umožnit realizaci dalších možných opatření, které byly stanoveny předběžným opatřením. Sdělení Ministerstva spravedlnosti stanovuje seznam vhodných prostředí pro umístění nezletilých dětí.¹²¹ Patří zde především krizová centra, diagnostické ústavy, kojenecké ústavy, azylové domy atd.¹²²

Pouze orgán sociálně-právní ochrany dětí může dát soudu podnět k nařízení předběžného opatření, které trvá po dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti. Takovéto předběžné opatření je možné opakovaně prodlužovat na dobu 1 měsíce, a to tak, aby maximální doba trvání předběžného opatření byla 6 měsíců od vykonatelnosti, a to pouze v případě, že před uplynutím doby 1 měsíce po vykonatelnosti bylo zahájeno řízení ve věci samé. Pouze ve výjimečných případech, kdy nebylo možné z vážných důvodů a objektivních příčin skončit důkazní řízení ve věci samé, je soud oprávněn ještě prodloužit dobu trvání předběžného opatření.

Soud je povinen o předběžném opatření rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 24 hodin, přičemž rozhodnutí, kterým bylo návrhu vyhověno, je vykonatelné vydáním.

¹²⁰ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹²¹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2015, s. 904, 905.

¹²² Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístování nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb.

Rodiče nezletilého dítěte mají možnost domáhat se zrušení předběžného opatření a o tomto návrhu je soud povinen rozhodnout do 7 dnů. Pokud soud tento návrh zamítne, je možné jej opakovat po uplynutí 14 dnů od právní moci takového rozhodnutí, ledaže v něm uvedou jiné důvody, než ve svém předešlém návrhu.

Proti usnesení o předběžném opatření je přípustné odvolání, o kterém může rozhodnout soud prvního stupně, pokud mu plně vyhoví. Jinak odvolací soud rozhodne o odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření upravující poměry dítěte do 7 dnů od předložení věci.¹²³

Pokud by rodiče nezletilého dítěte ještě nebyli rozvedeni a ani by nebyla upravena porozvodová péče, mohl by rodič, který by dítě neměl u sebe žádat předběžné svěřeni do péče dle § 76 či § 102 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Uplatnění těchto ustanovení bude v praxi velmi komplikované, a to nejen proto, že některé soudy tímto způsobem nerady upravují poměry dítěte a styk s ním, jelikož tím dle nich předjímají rozhodnutí ve věci samé, ale také proto, že aby zde byl opravdu důvod pro předběžné opatření, tak by zde musel být nějaký problém jako týrání dítěte, špatné zacházení atd., a tudíž by se jednalo o předběžné opatření dle § 452 ZŘS.

Jako příklad využití § 76 odst. 1 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, před novelou účinnou od 1. 1. 2014, který zněl:

„(1) Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby

b) odevzdal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče toho, koho označí soud;“

je možné uvést náleží Ústavního soudu, ve kterém se jednalo o umístění nezletilého zdravého dítěte do psychiatrické léčebny na základě předběžného opatření, a to z důvodu zlepšení vztahu s otcem, jelikož dítě odmítalo styk s ním, a dále z důvodu zamezení negativního vlivu matky na dítě především v souvislosti se stykem otce s dítětem. Ústavní soud v této věci konstatoval, že nejenže nebyly splněny procesní podmínky, ale také obecné soudy pochybily při stanovení výběru zařízení, do něhož dítě umístily. Tím, že dítě vytrhly z rodinného prostředí, sice sledovaly jistý záměr, a to nastolení adekvátního vztahu s otcem a zamezení negativního vlivu matky na tento vztah, ovšem nebraly ohled na zájem dítěte, který byl v tomto případě prioritní. Umístění dítěte do psychiatrického zařízení bylo vůči dítěti nešetrné, a vzhledem ke sledovanému cíli zcela nepřiměřené. Tudíž došlo k porušení práv zakotvených čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 3 Úmluv.¹²⁴

¹²³ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁴ Nález ÚS ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. III. ÚS 3363/10

4.3 Výkon rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem

Pravomocný rozsudek soudu o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství a rozsudek, kterým soud schválil dohodu rodičů o úpravě poměrů k nezletilým dětem po rozvodu, jsou exekučními tituly, a v případě neplnění povinností v nich uložených je možno přistoupit k výkonu rozhodnutí. Ten je specifický v tom, že jej může provádět pouze soud, nikoli soudní exekutor.¹²⁵ Ač se v tomto řízení uplatňuje zásada oficiality, jsou to hlavně návrhy účastníků, na jejichž základě jsou řízení o výkonu rozhodnutí zahájena.

K výkonu rozhodnutí je příslušný obecný soud nezletilého. Pokud jsou soudem shledány zvláštní důvody nebo pokud ten, kdo neplní soudem mu uloženou povinnost, nebyl o následcích takového jednání poučen, vyzve jej soud ke splnění takto stanovených povinností a poučí jej o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. Tuto výzvu může soud učinit i skrze orgán sociálně-právní ochrany dětí, který má povinného přivést k dobrovolnému splnění povinností.

Pokud povinný nesplní ani po učiněné výzvě svou povinnost, dochází k nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty, která může být, pokud se to jeví jako účelné, ukládaná opakovaně. Jednotlivá pokuta nesmí přesáhnout výši 50 000 Kč. Na návrh zákonného zástupce či opatrovníka může soud rozhodnout, že peněžní prostředky z pokut lze čerpat na náhradu vynaložených a prokázaných nákladů sloužících k uspokojení nezbytných potřeb dítěte. Čerpání těchto nákladů nelze přiznat, pokud sám žadatel neplní uloženou povinnost.

Zákon nabízí i další opatření, které má soud k dispozici, je-li to účelné. Může nařídit setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin, může stanovit plán navykacího režimu, je-li to v zájmu dítěte, dále je možné uložit povinnost vykonat styk pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí či nařídit povinnému setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Plánem navykacího režimu se rozumí naplánování postupného kontaktu dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním. Vhodnost, obsah, rozsah a doba trvání plánu se stanovuje na základě odborného vyjádření a kontrolu nad výkonem tohoto plánu provádí sám soud nebo vhodná osoba či zařízení. Pokud ovšem některý z účastníků porušuje plán takovým způsobem, který má negativní vliv na navykací režim, popř. navykací režim neplní svůj účel, přistoupí soud k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte.

¹²⁵ Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, 104 Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. dubna 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

Odnětí dítěte je nejzávažnější způsob výkonu rozhodnutí. Soud k němu může přistoupit ihned, a to v případě, že již při zahájení řízení je zřejmé, že jiná opatření nepovedou ke splnění povinnosti.¹²⁶ Toto potvrzuje i usnesení Nejvyššího soudu ČR, které stanovuje, že podmínkou pro přistoupení k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte není předchozí uložení pokuty povinnému rodiči.¹²⁷ Při výkonu rozhodnutí odnětím dítěte soud nařídí odnětí proti tomu, u koho dle rozhodnutí soudu či dohody dítě být nemá, a předání tomu, komu bylo dítě svěřeno nebo mu má být navráceno, nebo tomu, kdo má přiznáno právo na styk s dítětem po omezenou dobu. V posledním případě je možný výkon rozhodnutí odnětím dítěte jen ve výjimečných případech. Rozhodnutí o výkonu odnětím dítěte se doručuje až při provedení výkonu, díky tomu se předejde možným nechtěným reakcím povinného rodiče, např. ukrytí dítěte. Osoba, která takto provádí výkon rozhodnutí má oprávnění provést prohlídku bytu a jiných prostor povinného nebo jiné osoby, pokud lze předpokládat, že se v nich dítě nachází. Za tímto účelem je oprávněn si sjednat přístup do těchto prostor a tyto osoby jsou povinny mu přístup umožnit.¹²⁸

Pro výkon rozhodnutí odnětím dítěte platí Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5.4.2007 č.j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Dle této instrukce se při provádění výkonu rozhodnutí musí důsledně dbát na ochranu práv a zájmů dítěte. Orgány a osoby provádějící tento výkon rozhodnutí dbají na to, aby dítěti byla nastalá situace vysvětlena způsobem odpovídajícím jeho věku a rozumové vyspělosti a v případě nutnosti je mu, rodičům či jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, orgánem sociálně-právní ochrany dětí poskytnuta nebo zprostředkována odborná pomoc. Orgány a účastníci se osoby vždy postupují s maximální možnou rychlostí, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům.

Náklady výkonu rozhodnutí hradí vždy povinný a v případě, kdy byly náklady nahrazeny čerpáním pokut, hradí povinný náklady řízení státu. Stát má právo proti povinnému na náhradu odměny mediátora za první setkání, které platil, pokud u povinného nejsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Mezi náklady řízení při výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti patří i ušlý výdělek a hotové výdaje osob zúčastněných na výkonu rozhodnutí odnětím dítěte a náklady účelně vynaložené na otevření bytu či jiné místnosti povinného nebo jiných osob.¹²⁹

¹²⁶ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁷ Rozsudek NS ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005

¹²⁸ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁹ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

4.3.1 Výkon předběžného opatření dle § 452

V § 497 - § 499 ZŘS nalezneme zvláštní ustanovení o výkonu rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů dle § 452 ZŘS. Ustanovení § 500 - § 510 ZŘS se uplatní s výjimkou § 500 až § 504, § 507 a § 508.

K výkonu rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů je místně příslušný soud, který toto předběžné opatření nařídil, ledaže již došlo k předání věci soudu dle § 467 ZŘS, tedy obecnému soudu nezletilého, v tomto případě je příslušný k výkonu tento soud. Výkon rozhodnutí musí proběhnout bezodkladně, a to v součinnosti s příslušnými orgány veřejné moci. Při výkonu je nutno postupovat s ohledem na dítě, aby nedošlo k nepřijatelnému zásahu do jeho psychického a citového vývoje, či k neodůvodněnému zásahu do jeho práv. Dítě je nutno informovat vzhledem k jeho věku a rozumovým schopnostem o důvodech výkonu rozhodnutí, o všech krocích, vysvětlí se mu důvody, které vedly k takovému rozhodnutí, kam bude převezeno a zodpoví se mu všechny otázky.¹³⁰

4.4 Omezení a zákaz styku

Nový občanský zákoník v ustanovení § 891 odst. 2 připouští pravomoc soudu omezit či dokonce úplně zakázat osobní styk rodiče s dítětem, je-li to nutné v zájmu dítěte.

Omezením styku se rozumí změna ve smyslu zúžení rozsahu styku oproti dosavadnímu faktickému stavu či soudnímu rozhodnutí. Může se jednat o zkrácení doby styku rodiče s dítětem, stanovení styku bez přespání u rodiče, prodloužení intervalu mezi jednotlivými setkáními, ale i stanovení určitého místa setkání či stanovení přítomnosti jiné osoby. Pokud soud rozhodne o omezení styku s dítětem, tak fakticky omezí rodičovskou odpovědnost, takže se rodič na péči a výchově dítěte bude podílet pouze v omezeném rozsahu. § 872 NOZ ukládá soudu povinnost vždy před rozhodnutím o omezení rodičovské odpovědnosti posoudit, zda je v zájmu dítěte nutné omezit právo rodiče na styk s dítětem.

O omezení a zákazu rozhoduje soud v řízení péče soudu o nezletilé, přičemž dle § 471 ZŘS rozhoduje ve věci samé rozsudkem s tím, že v souvislosti s § 475 ZŘS a § 909 NOZ, které umožňují změnu rozhodnutí v případě změny poměrů, by měl soud o omezení a zákazu rozhodovat bez časového ohraničení. V případě změny poměrů lze styk obnovit či jej stanovit v plném rozsahu.¹³¹

Dle usnesení Ústavního soudu lze vyslovit zákaz styku rodiče s dítětem pouze, pokud je to aktuálně nezbytné v zájmu dítěte. Takové rozhodnutí není definitivním ukončením nepřijatelného

¹³⁰ aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 964.

sporu. Intenzita takového zásahu do základního práva dle čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod velí, aby soudy a další státní orgány nečekaly pasivně na formální dosažení zletilosti dítěte, a tedy na odpadnutí předmětu řízení či na obrácení se jedné ze zúčastněných stran na soud s formálně procesním návrhem na úpravu styku, ale aby aktivně zkoumaly, zda důvody zákazu styku trvají, neboli zda se zákaz styku nestal postupem času a změnou okolností nepřiměřeným. Autoritativní rozhodnutí soudu o zákazu styku rodiče s dítětem je opatření časově omezené.¹³²

4.5 Styk s jinými příbuznými než rodiči

Typicky se nejčastěji jedná o styk nezletilého dítěte a jeho prarodičů. Styk mezi sourozenci (polorodými i plnorodými) je vždy zachován tím, že jsou sourozenci svěřováni v rámci porozvodové péče do péče jednomu rodiči, nebo pakliže tomu tak není, je styk rodičů s dětmi upraven tak, ať je zachován i styk mezi sourozenci vzájemně. V praxi se stále navyšuje počet případů, kdy zoufalí prarodiče žádají soud o úpravu styku se svými nezletilými vnoučaty. Hlavními příčinami rostoucího počtu žádostí je s největší pravděpodobností uvolnění a zhoršení situace v oblasti manželských svazků, stoupající rozvodovost či obecně složitější situace mladých rodin.¹³³

V zákoně se o styku dítěte s jinými příbuznými a dalšími osobami hovoří v souvislosti s tím, že i tyto osoby mají právo stýkat se s dítětem, pokud k nim dítě má nikoli jen přechodný citový vztah a pokud je očividné, že nedostatek styku dítěte s těmito osobami by znamenal újmu pro dítě. Dítě má právo na styk s těmito osobami, pokud ony se stykem souhlasí. Dále zákon uvádí, že soud při svěřování dítěte do péče rozhoduje tak, aby to odpovídalo zájmu dítěte, přičemž přihlédně i k citovým vazbám dítěte k prarodičům, sourozencům a dalším příbuzným i nepříbuzným osobám.¹³⁴ Lze tedy říci, že styk dítěte s prarodiči by měl být především v zájmu dítěte. Přesto úprava v novém občanském zákoníku neuznává v ustanovení § 927 termín „zájem“ ale „újma“. Předpokladem pro realizaci styku s dítětem je zde tedy fakt, že by nedostatek takového styku, tedy styku dítěte a prarodiče, znamenal pro dítě újmu.¹³⁵ Prarodiče hrají v životě dítěte velkou roli. Významně se podílí na jeho výchově, rozumovém, ale i emocionálním rozvoji a mohou být dítěti velkou oporou. Zajišťují rodině pevnější a stabilnější rodinné, finanční a celkově životní zázemí, než jaké by byli rodiče schopni zajistit sami.¹³⁶ Pokud tedy žádají o soudní úpravu styku se svým vnukem/vnučkou,

¹³² Usnesení ÚS ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05

¹³³ CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky. *Právo a rodina*, 2010, č. 5, s. 12.

¹³⁴ aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁵ CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 6, s. 6.

¹³⁶ CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 6, s. 7.

měl by soud vždy uvážit zájem dítěte, především přínos působení prarodičů na dítě z hlediska jeho vývoje. Pokud dítě má prarodiče, má možnost se s nimi stýkat a prarodiče dítě mají rádi a chtějí s ním být ve styku, nemělo by nic takovému vztahu bránit. A pokud brání, je soudní úprava styku prakticky jediným možným řešením této situace. Samozřejmě, pokud se jedná o prarodiče, který by nebyl svému vnoučeti dobrým vzorem, např. z důvodu braní drog, alkoholismu, násilnickému chování apod., je na zvážení soudu, zdali návrhu na úpravu styku takovému prarodiči vyhovět. Dále by soud neměl brát nevytvořené pouto mezi dítětem a prarodičem jako klíčový ukazatel toho, že není potřeba upravit styk mezi nimi. V některých případech pro prarodiče není ani reálně možné, aby si nějaký vztah s vnoučetem vytvořil (především u velmi malých dětí či při bránění ve styku s dítětem). Přesto určitě převažuje zájem dítěte na tom, aby si takové pouto vytvořili, a aby prarodič byl součástí jeho života. Zákon nehovoří o tom, že pokud prarodič žádá o umožnění styku s vnoučetem, tak musí splňovat osobnostní, finanční, zdravotní a jiná kritéria, ale určitě by při rozhodování soudu neměla zůstat stranou. Soud by měl také při úpravě styku zvážit věk prarodičů, jejich fyzický a psychický stav, časové možnosti, prostředí, ve kterém se pohybují či dokonce jejich návyky a zhodnotit, zdali je i přesto styk s dítětem v jeho zájmu.¹³⁷ Je nutno říci, že při svém rozhodování by měl soud zvážit případné důvody pečujícího rodiče pro zamezení kontaktu s prarodičem a vážnost touhy prarodiče po styku s dítětem, a tedy brát ohled nejen na názor prarodiče a rodiče, ale i na názor samotného dítěte, který soud zjišťuje buďto sám výsledkem nebo prostřednictvím zástupce, orgánu sociálně-právní ochrany dětí či znaleckým posudkem.¹³⁸

Z právního hlediska je v oblasti styku dítěte s jinými příbuznými a dalšími osobami významný nálezný Ústavního soudu, kde stěžovatelka (babička dítěte a matka biologického zesnulého otce dítěte) namítá zasažení do jejího práva na respektování rodinného života garantovaného čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv tím, že manželovi zesulé matky dítěte, jehož otcovství bylo žalobou Nejvyššího státního zástupce popřeno, byl soudem na základě skutečnosti, že se o dítě staral jako o vlastní a poskytoval mu potřebnou péči a na základě znaleckého posudku, stanoven pravidelný styk s nezletilým dítětem. Ústavní soud vyřkl názor, že na jednu stranu nelze vyloučit, že ochranu jakožto rodina mohou požívat i společenství osob, které žijí mimo institut manželství nebo osob pokrevně nepříbuzných, mezi nimiž i tak existují citové a jiné vazby (např. druh-družka, partner-partnerka s dítětem z jiného vztahu), přičemž tento rozsah pojmu rodinný život vyplývá i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Na druhou stranu v rozsudku Kroon a

¹³⁷ CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky. *Právo a rodina*, 2010, č. 5, s. 15, 16.

¹³⁸ CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 6, s. 5

další proti Nizozemí upřednostnil ESLP biologické pouto mezi otcem dítěte žijícího ve faktickém svazku s matkou a tímto dítětem a popírajícím otcovství manžela matky, před právním stavem a právní konstrukcí rodiny. Ústavní soud souhlasil s tím, že zájem dítěte je prioritní, ale nepovažoval za správné, že obecný soud měl zájem dítěte prokázaný pouze na základě závěru znalce. Rodina představuje primárně biologickou vazbu, poté sociální institut, který je následně anticipován právní úpravou. Při výkladu těchto pojmů se musí nejprve zohlednit biologická vazba a teprve pak sociální realita rodiny a rodinného života. Tudíž tam, kde se dostane do konfliktu zájem osob pokrevně příbuzných, u nichž prokazatelně jsou sociální vazby tvořící typické rysy rodiny, se zájmem nepříbuzných osob, u kterých se tyto vazby vytvořily také, je nutné, pokud zde není jiný naléhavý důvod, poskytnout právní ochranu těm vztahům, které splňují sociální vazby i vztah pokrevního příbuzenství.¹³⁹

4.6 Náhrada škody při maření styku

Pokud dojde k rozvodu rodičů a dítě nežije trvale s oběma rodiči, ale pouze s jedním z nich, je styk s druhým rodičem upraven buďto dohodou rodičů nebo rozsudkem soudu. Oba rodiče jsou povinni dohodu či rozsudek respektovat, a tedy se jím řídit. Přesto se často objevují případy, kdy se povinný rodič, tedy ten, který má dítě v péči, této povinnosti částečně nebo zcela vyhýbá a oprávněnému rodiči znemožňuje řádný styk s dítětem, často pod smyšlenou záminkou nemoci, pro dítě důležité události apod. Jak k tomu ovšem přijde rodič, který kvůli styku s dítětem cestoval třeba i stovky kilometrů, zaplatil náklady spojené s dopravou za dítětem, popř. vynaložil jakékoli jiné náklady v očekávání pravidelného styku s dítětem, např. vstupenky, pronajmutí víkendové chatky v horách či u jezera atd.? Mezi oprávněným a povinným rodičem jsou vzájemná práva a povinnosti, kterých je možno se domáhat způsoby stanovenými právním řádem. Tudíž na ně lze vázat i akcesorické právní vztahy, jako je vztah odpovědnosti za způsobenou škodu. Je tedy možné dovodit odpovědnost povinného rodiče za maření styku dítěte s oprávněným rodičem, a tedy i povinnost poskytnout oprávněnému rodiči zadostiučinění za zásah do jeho práva na ochranu rodinného života?

Můžeme si představit dva základní případy. Prvním je svévolné a protiprávní jednání povinného rodiče. Jedná se tedy porušení ustanovení § 2910 NOZ, kde se předpokládá alespoň nevědomá nedbalost a je pouze na povinném rodiči, aby to vyvrátil.¹⁴⁰ I Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí uvedl, že pokud povinný rodič maří styk dítěte s oprávněným rodičem upravený

¹³⁹ Nález ÚS ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06

¹⁴⁰ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem. *Právo a rodina*, 2010, č. 7, s. 15, 16.

rozsudkem soudu nebo dohodou rodičů, a oprávněnému rodiči tak vzniknou zbytečné náklady, jedná se o obecnou odpovědnost povinného rodiče za škodu, kde se zavinění presumuje.¹⁴¹

Druhým případem je porušení obecné prevenční povinnosti (§ 2900 NOZ) povinným rodičem. Lze si tedy představit případ, kdy dítě je skutečně nemocné nebo skutečně má povinnou víkendovou školní akci a povinný rodič ač to ví, tak to bezdůvodně nedá vědět oprávněnému rodiči, kterému tak vzniknou zbytečné náklady, jako např. výše zmíněné vstupenky a cestovné. Zde tedy odpovědnost rodiče nenajdeme v jeho svévolném jednání s cílem zmařit styk dítěte a oprávněného rodiče, ale v opomenutí zákonné povinnosti konat, kterou ukládá § 2900 NOZ.

4.6.1 Způsob a rozsah náhrady škody

V případě maření styku si asi těžko představíme nahrazení uvedením do předešlého stavu, proto se zde bude jednat pouze o náhradu škody v penězích. Dle § 2952 se hradí skutečná škoda, a to, co poškozenému ušlo, tedy ušlý zisk. Jelikož se jedná o újmu na přirozených právech, která jsou chráněna první částí nového občanského zákoníku, tak se způsob a rozsah budou řídit ustanoveními § 2956 a §2957. Oprávněný rodič se tedy může domáhat nejen náhrady škody, ale i nemajetkové újmy včetně duševních útrap, které mu svým jednáním povinný rodič způsobil. Při určování způsobu a výše náhrady škody se přihlédně i k tomu, aby byly odčiněny okolnosti zvláštního zřetele hodné, jako úmyslné způsobení újmy, způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky atd. viz § 2957 NOZ.

V případě zbytečných nákladů na dopravu oprávněného rodiče do místa předání dítěte NS dospěl ve svém rozhodnutí k závěru, že náklady, které rodič vynaložil na cestu do bydliště povinného rodiče za účelem zmařených styků s nezletilým dítětem, představují jeho škodu.¹⁴² S tímto názorem ovšem vyvstávají dvě otázky, a to otázka nutnosti použití vlastního motorového vozidla z hlediska oprávněného rodiče i z hlediska dítěte a otázka stanovení finanční výše odškodnění.

K otázce nutnosti vyslovil soud názor, že použití vlastního motorového vozidla je v zásadě přiměřeným způsobem dopravy, ale je třeba zkoumat jeho účelnost u každého konkrétního případu. Jako hlediska posouzení účelnosti soud uvedl zejména dobu styku, možnosti hromadné dopravy dle jízdních řádů a dobu trvání této dopravy z bydliště oprávněného do místa bydliště dítěte, dosažitelnost hromadné dopravy a rozdílnost cen hromadné dopravy a nákladů na dopravu vlastním motorovým vozidlem. K vazbě účelnosti/nezbytnosti použití vlastního motorového vozidla z hlediska dítěte soud uvedl, že stačí nutnost dopravy dítěte z jeho bydliště do vhodného místa, kde

¹⁴¹ Rozsudek NS ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

¹⁴² Rozhodnutí NS ze dne 22. 12. 1987, sp. zn. 1 Cz 63/87

může styk oprávněného rodiče a dítěte proběhnout způsobem přinášejícím dítěti co možná největší přínos v zájmu jeho řádné výchovy.

Co se týče stanovení výše finančního odškodnění, tak se Nejvyšší soud přiklonil k variantě využití pracovněprávních předpisů pro určení paušalizované náhrady za použití vlastního motorového vozidla. Tedy využití zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Zároveň soud upozornil na to, že ne všechny složky takové náhrady lze uznat za škodu způsobenou oprávněnému a soud musí vždy v konkrétním případě zjistit odpovědnost povinného rodiče ke všem potenciálním nárokovatelným složkám náhrady za použití vlastního motorového vozidla, např. pojištění.

Při stanovení výše náhrady škody je nutné přihlídnout jak k jednání rodiče povinného, tak rodiče oprávněného. I ten je povinen počínat si tak, aby předcházel vzniku škod. Je tudíž možné, že pokud ke vzniku nebo zvětšení škody přispěl svým jednáním i rodič oprávněný, může dojít ke snížení výše škody přiznané.¹⁴³

4.6.2 Okolnosti vylučující protiprávnost

Pokud na straně dítěte či povinného rodiče existují důvody, které legitimně brání realizaci styku dítěte s druhým rodičem, tak nelze naplnit jeden z předpokladů odpovědnosti za škodu, a to protiprávnost. Stále ovšem nelze vyloučit odpovědnost za porušení prevenční povinnosti.¹⁴⁴

Již Nejvyšší soud ve svém rozsudku stanovil, že pokud se styk oprávněného rodiče s dítětem neuskuteční z důvodu objektivní překážky na straně dítěte (např. nemoc) nebo pro jinou skutečnost, která nastala nezávisle na povinném rodiči a bez jeho vůle, tak nelze takový stav považovat za zaviněné porušení povinnosti připravit dítě ke styku s druhým rodičem a předat jej v určenou dobu na určitém místě. Takové objektivní důvody sice vedou ke zproštění odpovědnosti za škodu způsobenou nepředáním dítěte, avšak i v případě existence objektivní překážky, která brání v uskutečnění styku, přichází v úvahu odpovědnost povinného rodiče za škodu vzniklou tím, že tato překážka nebyla včas sdělena druhému rodiči a mu tak vznikly zbytečné náklady.¹⁴⁵

Zdravotní komplikace na straně dítěte jako objektivní překážku je nutno posuzovat velmi opatrně. Nelze to chápat jako absolutní překážku styku, vždy je nutno individuální posouzení. Mírná teplota, nachlazení či menší úrazy (oděrky, ale i zlomenina, pokud je dítě schopno normálního života) nebrání styku, pouze je nutno upravit program s dítětem vzhledem k těmto skutečnostem. Pokud by ovšem převoz dítěte z místa bydliště či prostředí, ve kterém má s druhým rodičem strávit stanovený

¹⁴³ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem. *Právo a rodina*, 2010, č. 7, s. 17, 18.

¹⁴⁴ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 8, s. 16.

¹⁴⁵ Rozsudek NS ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

čas znamenalo možnost zhoršení zdravotního stavu nebo jiné komplikace, nelze styk realizovat, a to v zájmu dítěte. Soud by ovšem měl vždy důkladně zvažovat věrohodnost důkazních prostředků, a to včetně lékařských potvrzení, zejména v případech, kdy je onemocnění dítěte častým důvodem pro neuskutečnění styku dítěte s oprávněným rodičem. Pouhé předložení potvrzení dětského lékaře by nemělo být bráno jako nezvratný fakt a soud ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí by měl využít i jiné způsoby, jak prokázat zdravotní indispozice dítěte, např. výslechy svědků, výpověď dítěte apod.

Je nutné zdůraznit nutnost komunikace mezi rodiči. Měli by si včas vzájemně sdělovat veškeré informace, které se týkají dítěte a jsou třeba i způsobilé mít vliv na styk s dítětem. Prevenční povinnost je třeba plnit vždy, když jsou pro to předpoklady. Jak již bylo řečeno, i když povinný rodič nezmaří styk svým protiprávním svévolným jednáním, tak může být odpovědný za vzniklou škodu, a to z důvodu porušení prevenční povinnosti. Povinný rodič musí brát v potaz i časový faktor. Informace o objektivní překážce by měl sdělovat druhému rodiči s předstihem, jelikož je možné, že oprávněný rodič musí kvůli styku s dítětem vycestovat o den dříve či si zajistit cestovní doklady apod. Samozřejmě, pokud má k předání dítěte dojít v sobotu v 9:00 a v 8:30 si dítě způsobí úraz či dostane žaludeční problémy, nelze stavět povinného rodiče do pozice odpovědného za vzniklou škodu způsobenou porušením prevenční povinnosti, jelikož se porušení této povinnosti ani nemohl dopustit.

Zajímavá je také otázka, zdali může být povinný rodič odpovědný za zmaření styku v případě, kdy je dítě již vyššího věku (např. 13-18 let) a je schopno kvalifikovaně formulovat své názory a může mít legitimní důvody, proč styk s oprávněným rodičem neuskutečnit. Dle názoru JUDr. Simony Corradiniové nelze v takovémto případě dovozovat odpovědnost povinného rodiče za zaměření styku s dítětem. Pokud by se jednalo o mladší dítě, které nemusí být schopno zvážit význam styku s druhým rodičem, a které dlouhodobě odmítá styk s tímto rodičem, není na místě řešit tuto situaci ukládáním sankcí povinnému rodiči, nýbrž zahájit nové opatrovnické řízení, kde by se posuzovala otázka výchovného prostředí a vlivu rodičů na dítě, a tedy možnost změny úpravy styku dítěte s rodiči po jejich rozvodu.¹⁴⁶

¹⁴⁶ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 8, s. 17 – 19.

5 Úvaha de lege ferenda

Vzhledem ke skutečnosti, že se v roce 2014 stala účinnou nová právní úprava týkající se problematiky rozvodu a úpravy styku s dítětem po rozvodu rodičů, nelze v blízké době očekávat další podstatnou změnu úpravy, ani návrhy na její změnu. Tudíž bych se v této kapitole ráda věnovala pouze účinné úpravě a mým názorům ohledně ní.

Dle ustanovení zákona¹⁴⁷ předtím, než soud manželství rozvede, tak určí, jak bude každý z rodičů o dítě napříště pečovat nebo může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, pokud je v souladu se zájmem dítěte. Ač nesezdané páry nemusí mít styk s dítětem poté, co se rozejdou, soudně upraven, zde to vidím jako velké pozitivum a dokonce nutnost, jelikož se tím nejen stanoví určitá jistota jak pro rodiče, tak pro dítě, ale v mnoha případech to může omezit a určitě i omezí počty sporů, které je soud nucen řešit, a které jej zbytečně zatěžují. Lepší varianta je řešit problém (tedy úpravu styku s dítětem po rozvodu) v době, kdy se rodiče rozvádí, než manželé rozvést a pak za pár měsíců řešit, že jim jejich dohoda o úpravě styku s dítětem, se kterou neměl soud nic společného, nefunguje a potřebují rozhodnutí soudu, aby byli schopní podle něčeho závazného fungovat. Samozřejmě i v případě soudně schválené dohody nastávají situace, kdy ji jeden z rodičů nechce plnit a druhý je nucen obrátit se na soud, ale pořád se tím, že do úpravy styku s nezletilým dítětem po rozvodu vždy zasahuje soud, určitě velkému množství zbytečných sporů předchází.

Dále zákon stanovuje, že dítě lze svěřit do péče jednomu rodiči nebo do střídavé či společné péče. Jsem toho názoru, že diskuze ohledně vhodné péče pro dítě po rozvodu bude vždy velmi bouřlivá. Opravdu ve většině případů stojí na jedné straně matky, které chtějí děti jen pro sebe a otce by nejraději vymazaly ze života dítěte a na druhé straně budou otcové, kteří se o své děti chtějí starat, ale nemají tu možnost, neboť je dítě svěřeno matce. Pak tu budou lidé, kteří odmítají střídavou péči jako možnou formu péče o dítě, jelikož je to pro dítě náročné a pořád se musí stěhovat. Nejlepší forma péče pro dítě je společná, ale bohužel realita je taková, že téměř žádný rozvedený pár této formy schopen není. Dále si je nutno uvědomit, že opravdu každý případ je individuální a potřebuje individuální přístup. To, že střídavá péče nebude fungovat u 85 páru, neznamená, že 86. ji nezvládne. Pokud jsou oba rodiče schopni se o dítě postarat, chtějí se o něj starat, jsou to slušní lidé, kteří budou dítěti dobrým vzorem, mají každý své zázemí a bydlí v přijatelné vzdálenosti od školy a zájmových kroužků dítěte, není důvod nestanovit střídavou péči. Pokud ovšem jeden rodič bydlí v Praze kvůli práci, druhý v Ostravě a dítě navštěvuje školu i kroužky v Ostravě, má zde své kamarády a zázemí, není dle mého názoru možné rozhodnout o střídavé péči, jelikož to opravdu odporuje zájmu dítěte.

¹⁴⁷ aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Co se týče společné péče, nemyslím si, že se jedná o zcela nereálný institut. Dokážu si představit situaci, kdy si rozvedení manželé a rodiče tříleté dcery nemohou zpočátku přijít na jméno a dítě bude svěřeno matce, ale s odstupem času, např. 3 let, se jejich vztah urovná, a ač se k sobě samozřejmě nebudou chtít vrátit, tak spolu budou schopni bez problémů komunikovat a vytvořit takové podmínky, které budou odpovídat společné péči. Ovšem počet těchto případů bude jistě velmi, ale opravdu velmi malý, jelikož během pár let se nic urovnat nemusí a do hry mohou přijít nejen noví partneři, ale i nové děti. Zákon našťástí uvádí, že se společnou péčí musí oba rodiče souhlasit, čemuž tak např. v předešlé úpravě nebylo. Výlučná péče má pro dítě jisté výhody, ale i nevýhody. To, že bydlí stále na jednom místě a nemusí se stěhovat je určitě menší zátěž, ale pokud je kontakt s druhým rodičem stanoven např. pouze na víkendy, popř. co 14 dní, tak je o styk ochuzen nejen rodič, ale především dítě, což ho jistě může ovlivnit při jeho vývoji. Zároveň je nutno si připomenout, že dítě má právo na péči obou rodičů. Pokud jeden rodič nejeví zájem pečovat o dítě, nebo mu stačí a dokonce vyhovuje vídat jej jednou za pár dní či týdnů, určitě je výlučná péče lepší než střídavá. Ovšem pokud by tomu tak nebylo a byly by splněny podmínky uvedené výše, měl by soud rozhodnout o střídavé péči.

Pro zákonodárce je opravdu složité určit přesné podmínky toho, kdy stanovit jakou péči. Vzhledem k odlišným povahám lidí a komplikovanosti mezilidských vztahů je to i nemožné. Jediné, co zákonodárce může učinit, je stanovit široký výčet kritérií, které musí soud při svém rozhodování zohlednit. Tedy zejména prostředí, ve kterém každý rodič žije, finanční situaci, zdravotní stav, pracovní vytížení, vztah k dítěti, vztah s druhým rodičem, zájem dítěte, pozitivní vliv rodiče na vývoj dítěte, vztah k jiným příbuzným a mnohé další. Na co by soud ale neměl nikdy zapomenout, je názor dítěte.

Jak již Ústavní soud řekl, názor dítěte je jedno z kritérií, které musí obecné soudy při úpravě styku rodiče s nezletilým dítětem po rozvodu zohlednit, avšak nemohou tento názor plně převzít a založit na něm své rozhodnutí bez komplexního posouzení situace. S Ústavním soudem nelze než souhlasit. Ač si myslím, že názor dítěte, tedy dostatečně rozumově a emocionálně vyspělého dítěte, je nejdůležitější kritérium, tak přesto je nutné přiznat, že dítě nemůže komplexně posoudit, proč je pro něj styk s oběma rodiči důležitý. V tomto ohledu má soud opravdu složitou úlohu, jelikož pokud dítě chce být jen s matkou a s otcem by se rádo vídalo jen o víkendy, ale soud stanoví střídavou péči s tím, že to vidí jako pro dítě lepší řešení, tak učinil velmi závažné rozhodnutí, které je schopno ovlivnit další vývoj dítěte. Zda učinil dobře či ne však ukáže vždy až čas. Mezilidské vztahy se neustále mění a rozvíjí a soud opravdu nemá možnost nahlédnout do budoucna. Pokud bych něco

vytkla, tak je to způsob zjišťování názoru dítěte. Dle mého názoru je dítě schopno jasně vyjádřit svůj názor mnohem dříve, než ve dvanácti letech. A ačkoli jsou případy, kdy soud vyslechne i mladší dítě, tak jistě převažuje u mladšího dítěte zjišťování jeho názoru skrze znalecký posudek, orgán sociálně-právní ochrany dětí apod. Soud by si rozhodně neměl ulehčovat práci jen proto, že mu to zákon umožňuje. Nelze nastavit přesnou hranici, kdy už je dítě možno vyslýchat před soudem, jelikož každé dítě je individuální, ale lze stanovit povinnost soudce, aby v případě, kdy je to jen trochu možné a vhodné, zjišťoval názor dítěte výsledkem osobně. Nic by nemělo bránit tomu, aby se na názor dítěte zeptal jak soudce, tak i pracovník OSPOD či znalec.

Celkově hodnotím nynější právní úpravu styku s dítětem po rozvodu rodičů kladně. Spolu s judikaturou tvoří vcelku ucelený manuál pro co nejlepší rozhodování soudců. A i když se může zdát, že tomu tak není, jelikož především soudy dle svého nejlepšího uvážení rozhodují o porozvodové úpravě styku s nezletilými dětmi, tak je nutné si opět připomenout, že každý případ je individuální, a že mezilidské vztahy v rodině vždy byly a budou tak rozmanité, že je není možné striktně a zároveň spravedlivě právně upravit.

6 Závěr

Rodina je základní jednotka společnosti. Pokud bychom si ale pod rodinou představili pouze vdanou matku, otce a dítě, bude to stále pravda? V dnešní moderní společnosti převládá trend nesezdaných párů, svobodných matek, stále klesá počet sňatků a roste počet rozvodů. Lidé v manželství spatřují příliš velký závazek, především finanční, zodpovědnost za dluhy manžela, společné hospodaření apod. Ženy obecně začaly vydělávat stejně či dokonce více než muži a již na nich nejsou finančně závislé jako v minulosti, což se také odráží ve vývoji rodiny. Při otázce proč se žena/muž nechce nikdy vdát/oženit se často setkáme se stejnou odpovědí – kvůli penězům. Lidem se nelíbí, že by se měli o své vydělané peníze dělit, že to, co vydělají, patří oběma manželům, nejenom jim, že při finančních problémech svého manžela ponese spolu s ním odpovědnost, nebo že o penězích musí rozhodovat společně. Dle mého názoru, ať už se jedná o sezdaný či nesezdaný pár s dítětem, měl by princip společných financí fungovat všude stejně, ať už to zákon stanovuje či ne. Opravdu se náš svět stal tak materialistický? Opravdu je soudržnost a vzájemná podpora rodiny potlačena penězi? Bohužel v mnoha případech ano. Peníze vládnu světu a neodolalo jim ani nic tak specifického a emocionálního jako rodina. Stále nalezneme ty páry, které mají jeden společný účet v bance s neomezeným přístupem pro oba, o veškerých zásadních útratách se radí a nikdy nevyjde z úst výdělečnějšího partnera nářek na to, že to jsou především jeho peníze. Těchto manželství ovšem stále ubývá a je jen otázkou času, kdy se právo bude muset zcela přizpůsobit novému, nepřirozenému a netradičnímu rodinnému společenství.

Jak již bylo mnohokrát uvedeno, rozvodů přibývá. Sám rozvod o sobě nepředstavuje v dnešní době nic neobvyklého. Je to běžný způsob, jak řešit manželské problémy. Ačkoli věřím ve svazky na celý život, tak si uvědomuji, že ne každý má v životě takové štěstí hned napoprvé, a tedy rozhodně nejsem proti rozvodům, ať už v manželství figurují děti či nikoli. Není důvod, aby lidé setrvali v nespokojeném a nefungujícím svazku, kterému již není pomoci, jen proto, aby ochránili své děti apod. Ať už jsou rodiče rozvedeni či ne, dítě pozná, když vztah mezi rodiči není v pořádku. Rozvod je tedy pro mnohé páry jediné možné řešení jejich problémů. Pokud jsou ovšem ve vztahu děti, měli by si rodiče uvědomit, že nejsou jedinými oběťmi rozvodu, ale že je tu jedna, kterou to poznamená nejvíc, a to jejich nezletilé dítě. Rozvod rodičů dítě poznamená vždy, v jaké míře je čistě na rodičích. Zásadní je vždy vzájemná komunikace, a to i s dítětem, dítě by mělo vědět, co se děje, co ho čeká, a rodiče by měli vytvořit takové prostředí, aby dítěti zachovali nějaké jistoty. Nemělo by mít strach, že přichází o rodiče, naopak, mělo by mít pocit, že tu pro něj stále oba budou, a že se téměř nic nemění. Jestli je pro dítě něco podstatnějšího než rozvod rodičů, tak je to stanovení porozvodové péče. Zde

si bývalý pár musí uvědomit, že se nemůže dále považovat za rozvedené manžele, ale za rodiče. Naneštěstí rodiče po rozvodu preferují především své zájmy a chovají se sobecky. Porozvodovou péčí se snaží upravit dle sebe, dle toho, co jim nejlépe vyhovuje, aby to co nejméně ovlivnilo jejich pohodlí v životě. Přitom by si měli uvědomit a soud by je k tomuto prozření měl vést, že nejdůležitější je zde dítě, tedy aby následná péče vyhovovala především jemu, jeho životu, jeho zájmům, vztahům se všemi členy rodiny a jeho vývoji. To, že se rodiče rozvedli, byla věc čistě jejich, ale to, jak si uspořádají následně své životy je již věc všech, tedy jak matky a otce, tak jejich nezletilého dítěte. Nikdo nemůže říct, jaká péče je ta nejideálnější ze všech. Proto nám zákon nabízí několik variant a je jen na soudu, aby v důsledné spolupráci s rodiči a hlavně s dítětem vybral tu nejvhodnější ze všech. Právo zde může pouze eliminovat negativní dopady a ukázat směr, nikoli striktně rozhodovat.

Rodina je přirozené společenství, které na světě bylo dříve, než jakékoli právo. Jako vše na této planetě se postupně vyvíjí a přizpůsobuje novým a novým změnám. Právo je jen nástroj, kterým lze rodinu ochraňovat a regulovat, nejen proto, aby se předcházelo poškozování vztahů v ní, ale také proto, aby se následky případných nežádoucích zásahů minimalizovaly. Přitom všem je ovšem nutné dbát na to, že rodina je především spjatá s morálními hodnotami a emocemi, a proto by ji právo nikdy nemělo zcela ovládnout.

7 Seznam použitých zkratk

Listina	Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR
ESLP	Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku
NS	Nejvyšší soud České republiky
NS ČSSR	Nejvyšší soud Československé socialistické republiky
NOZ	aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	aktuální znění: zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SRZ	Syndrom zavrženého rodiče
Úmluva	Úmluva o právech dítěte (sdělení MZV č. 104/1991 Sb.)
ÚS	Ústavní soud České republiky
Velká novela	Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
ZŘS	aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

8 Seznam literatury a judikatury

Právní předpisy:

aktuální znění: zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

aktuální znění: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o Evropské Úmluvě o výkonu práv dětí

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2001 Sb. m. s., Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o Úmluvě o styku s dětmi

Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. dubna 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.

Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístování nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb.

Komentáře:

HOLUB, Milan., NOVÁ, Hana a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges 2011, 456 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. BECK, 2014, 1392 s.

SVOBODA, TLÁŠKOVÁ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2015, 1056 s.

Monografie:

BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1996, 256 s.

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vydání. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2002, 104 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvody a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer press, 2003, 103 s.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2002, 128 s.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, 183 s.

WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jan, 1995, 237 s.

Články:

CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky. *Právo a rodina*, 2010, č. 5.

CORRADINIOVÁ, Simona. Soudní úprava styku prarodičů s nezletilými vnuky (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 6.

CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem. *Právo a rodina*, 2010, č. 7.

CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.). *Právo a rodina*, 2010, č. 8.

CORRADINIOVÁ, Simona. Pojem řádné přípravy dítěte na styk s rodičem – výklad bývá nezdídkou problematický. *Právo a rodina*, 2010, č. 8.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídané porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 29, č. 3.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Tzv. nesporný rozvod (smluvený) rozvod a mediace. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 29, č. 5.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Advokáti, klienti a dohodnuté rozvody. *Právo a rodina*, 2005, č. 1.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídaná péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24.

PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Cui liberi - otázka svěřování dětí do péče v judikatuře ÚS a ESLP. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 4.

Komunikace mezi rodiči jako faktor při rozhodování o střídané péči. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 22, č. 3.

Judikatura:

Nález ÚS ze dne 22. 4. 2002, sp. zn. IV. ÚS 455/01

Nález ÚS ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

Nález ÚS ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06

Nález ÚS ze dne 2. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10

Nález ÚS ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09

Nález ÚS ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. III. ÚS 3363/10

Nález ÚS ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12

Nález ÚS ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13
Nález ÚS ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13
Nález ÚS ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13
Nález ÚS ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14
Nález ÚS ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
Nález ÚS ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. II. ÚS 2919/14
Nález ÚS ze dne 2. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 3413/14
Nález ÚS ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 2943/14
Usnesení ÚS ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05
Usnesení ÚS ze dne 11. 8. 2014, sp. zn. III. ÚS 2009/14
Usnesení ÚS ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. III. ÚS 2286/15
Rozsudek NS ČSSR ze dne 27. 4. 1967, sp. zn. R 97/1967
Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 22. 12. 1987, sp. zn. 1 Cz 63/87
Rozsudek NS ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002
Rozsudek NS ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005
Rozsudek NS ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

Internetové zdroje:

Alkoholik, alkoholismus – *definice, vysvětlení pojmů* [online]. Alkoholik.cz, [cit. 13. února 2016].
Dostupné <http://www.alkoholik.cz/zavislost/psychika_a_telo/alkoholik_alkoholismus_definice_vysvetleni_pojmu.html>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Rozvodovost* [online]. czso.cz, 26. ledna. 2015 [cit. 12. února 2016].
Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>>

Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku-konsolidovaná verze. Dostupné na
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

JIRSA, Jaromír. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014* [online]. Právní prostor, 18. února 2014 [cit. 13. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>>

Je pro naše dítě vhodná střídavá péče?[online]. Jedendomov.cz, 14. dubna 2012 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.jedendomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu/224-rodice-nebo-deti>>;

Oficiální internetové stránky města Hlinska. *Rozvod manželství rodičů nezletilých dětí* [online]. [Cit. 13. února 2016]. Dostupné na <<http://www.hlinsko.cz/mestsky-urad/organizacni-struktura/osv/ospod/rozvody>>

TRAPKOVÁ, Ludmila. *Rodina – základ státu* [online]. Kdejsitato.cz, [cit. 12. února 2016]. Dostupné na <<http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>>

VENTUROVÁ, Jitka. *Rozvedený rodič se může „scházet“ s dítětem i na Facebooku, rozhodl soud*[online]. iDnes.cz, 14. 3. 2013 [cit. 13. 2. 2016]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-muze-naridit-komunikaci-ditete-po-rozvodu-e-mailem-ci-pres-skype-12s-/domaci.aspx?c=A130314_111611_domaci_jpl>

Výhody a úskalí střídavé péče o dítě[online]. Jedendomov.cz, 1. února 2012 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.jedendomov.cz/sverovani-deti-do-pece-po-rozvodu/214-vyhody-a-uskali-stridave-pece>>

9 Resumé

Předmětem této diplomové práce je právní problematika „Úpravy styku s nezletilým dítětem po rozvodu rodičů“. Práce se zaměřuje na českou právní úpravu, přičemž je kladen důraz i na rozhodovací praxi Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky.

První část práce se věnuje obecně rozvodům manželství v České republice, zejména jsou zde rozebrány jednotlivé varianty rozvodu, tedy rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, rozvod se zjišťováním příčin rozvratu a rozvod ztížený. Dále se věnuje příčinám rozvratu manželství a dohodě rodičů o úpravě styku s nezletilým dítětem po dobu po rozvodu rodičů. Druhá část práce se věnuje samotnému svěřeni dítěte do výchovy po rozvodu. Jsou zde vysvětleny všechny formy porozvodové péče, které české právo připouští, a dále veškerá kritéria, které musí soud při rozhodování o porozvodové péči zohlednit s důrazem na kritérium názoru dítěte. Třetí část práce se věnuje právní úpravě styku s dítětem, omezení a zákazu styku, styku dítěte s jinými příbuznými než rodiči a náhradě škody při maření styku rodiče s dítětem.

Klíčová slova:

rozvod, svěřeni do péče, styk

Summary

The subject of this diploma thesis is legal issue „Contact arrangement with underage child after parents' divorce“. Thesis focuses on czech legislation with emphasis on decision-making practice of Supreme and Constitutional Court of Czech Republic.

First part deals generally with divorces of the marriages in Czech Republic, especially with different types of divorces. Then it deals with the causes of disintegration of marriage and parental agreement on regulation of contact with underage child after divorce. Second part is dedicated to custody of child after divorce. There are explained all forms of post-divorce custody that czech legislation permits and then all criterions, which must be considered by the court within decision making about post-divorce custody, with emphasis on child's opinion. Third part is devoted to legislation of the post-divorce contact with child, restriction and prohibition of the contact, child's contact with other relatives than parents and compensation for obstructing contact of the parent with the child.

Key words:

divorce, custody of an underage child, contact with an underage child